

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Veronika Černá

*Názory pěstounů na novelu zákona č. 401/2012 Sb.,
o sociálně právní ochraně dětí*

Bakalářská práce

Vedoucí práce: ThLic. Michal Umlauf

Olomouc 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci, 27. března 2019.....

Veronika Černá

Poděkování

Mé poděkování patří především panu ThLic. Michalovi Umlafovi, který mi daroval svůj drahocenný čas a rady při vedení mé bakalářské práce. Děkuji také za jeho neustálé pozitivní naladění, skrze které byla radost s ním spolupracovat. Jsem vděčná také své rodině a příteli, kteří mě při psaní podporovali a byli trpěliví. Také nemůžu zapomenout poděkovat svým skvělým spolužačkám Kláře Kučerové, Elišce Lysákové, Aničce Šamajové, Kateřině Ficové a Ivaně Freitingerové za úžasné kamarádství, které je pro mne velkou oporou po celé tři roky studia. Mé největší poděkování patří všem respondentům, kteří byli ochotni se se mnou podělit o své názory a zkušenosti, bez kterých by tyto práce nevznikla.

Obsah

Úvod.....	7
1.Náhradní rodinná péče	9
1.1 Osvojení.....	9
1.2 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby.....	9
1.3 Poručenství.....	10
1.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu	10
1.5 Pěstounská péče	10
2. Aktéři pěstounské péče	12
2.1 Ohrožené dítě	12
2.2 Pěstoun.....	13
2.3 Doprovázející organizace	13
2.3 Obecní úřady v samostatné působnosti.....	16
2.4 Orgány sociálně právní ochrany dětí	16
2.4.1. Krajský úřad.....	16
2.4.2 Obecní úřad a obecní úřad s rozšířenou působností	17
2.4.3 Ministerstvo práce a sociální věcí ČR	17
2.4.4 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí	17
2.4.5 Úřad práce České republiky.....	17
3. Změny novelizovaného zákona	19
3.1 Zprostředkování pěstounské péče a příprava pěstounů	21
3.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče.....	21
3.3 Práva a povinnosti pěstounů	22
3.3.1 Právo na poskytnutí dočasné pomoci při péči o dítě	23
3.3.2 Právo na poskytnutí pomoci při celodenní péči o dítě.....	24
3.3.3 Právo na zprostředkování odborné pomoci	25

3.3.4 Právo na zprostředkování a zajištění bezplatného vzdělávání.....	26
3.3.5 Právo na pomoc při kontaktu dítěte s biologickou rodinou	27
3.3.6 Povinnost se vzdělávat v oblasti výchovy a péče o dítě	27
3.3.7 Povinnost umožnit sledování dohody o výkonu pěstounské péče.....	29
3.3.8 Povinnost udržovat styk biologických rodičů s dítětem	30
3.4 Dávky pěstounské péče.....	30
3.4.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.....	31
3.4.2 Odměna pěstouna.....	32
3.4.3 Příspěvek při převzetí dítěte	33
3.4.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.....	33
3.4.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče	33
4. Výzkumná část.....	34
4.1 Cíl výzkumu.....	35
4.2 Technika získávání dat.....	37
4.3 Výzkumný vzorek.....	38
4.4 Analýza dat	41
4.5 Výsledky výzkumu	43
4.5.1 Neznalost zákona z pozice pěstounů	43
4.5.2 Sociální pracovník jako průvodce zákonem	44
4.5.3 Vzájemná podpora pěstounů.....	46
4.5.4 Vzdělávání jako právo nebo povinnost.....	46
4.5.5 Styk s biologickou rodinou jako povinnost	48
4.5.6 Omezená práva pěstounů	49
4.5.7 Respitivní péče jako odpočinek	50
4.5.8 Dostatečné finanční zaopatření.....	51
4.5.9 Soudní rozhodnutí.....	52

4.6 Diskuse.....	53
Závěr	59
Seznam zkratek	62
Seznam použitých zdrojů.....	63

Úvod

S tématem novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí jsem se poprvé setkala v rámci dvoutýdenní odborné praxe v Sociálně aktivizační službě pro děti a mládež, v organizaci Maltézská pomoc, o.p.s. Se svou mentorkou jsme konverzovala na téma, jak pěstouni vnímají některé změny, které novela zákona č. 401/2012 Sb. přinesla. V té době bylo pro mne téma novelizace úplně neznámé. Na tématu mě zajímalo, jak pěstouni změny novelizovaného zákona vnímají a jak jsou spokojeni se svými právy a povinnostmi, které jim zákon ukládá. Rozhodla jsem se tedy tímto tématem zabývat více do hloubky a napsat o něm bakalářskou práci.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí byl v roce 2012 novelizován zákonem č. 401/2012 Sb. Novelizace zákona přispěla k mnohým změnám, které ovlivnily celý systém sociálně-právní ochrany dětí. Já se v bakalářské práci zabývám především těmi změnami zákona, které nejvíce ovlivnily pěstouny při výkonu pěstounské péče. V práci se tedy snažím zjistit, jak pěstouni vnímají změny zákona, které přinesla novelizace zákona. Cílem mé bakalářské práce je zjistit výzkumným kvalitativním šetřením vnímání novelizovaného zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí z pohledu pěstounů.

Aby bylo možné zjistit vnímání systému pěstounské péče z pohledu pěstounů, je třeba se zabývat konkrétními tématy, se kterými mají pěstouni zkušenosti. Především jsem se v práci tedy zaměřila na to, jak pěstouni vnímají svá práva a povinnosti, jak jsou spokojeni s finančním zajištěním rodiny, jak vnímají spolupráci pěstounů s pracovníky doprovázejících organizací, pracovníky orgánu sociálně právní ochrany dětí a dalšími aktéry pěstounské péče. K tomu, abych zjistila, jak pěstouni vnímají legislativní nastavení pěstounské péče, jsem musela zrealizovat výzkum. Výzkum jsem aplikovala na pět respondentů – pěstounů, se kterými jsem vedla polostrukturované rozhovory.

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí. První část bakalářské práce je čistě teoretická. Teoretická část se zabývá obecným uvedením do tématu až po konkrétní právní nastavení pěstounské péče. V první kapitole najdeme seznámení s druhy náhradní rodinné péče, v druhé kapitole se dozvíme, kdo jsou aktéry pěstounské péče, jaká je jejich role a náplň práce. Třetí kapitola se podrobně věnuje jednotlivým změnám zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Druhá část bakalářské práce se věnuje výzkumnému šetření. Tato část práce se snaží čtenáři představit hlavní oblasti výzkumu,

o kterých pěstouni v souvislosti s tématem hovořili. V závěru práce je uvedeno naplnění cíle bakalářské práce.

Téma bakalářské práce, kterým je sociálně-právní ochrana dětí, úzce souvisí s profesí sociálního pracovníka. Sociálně-právní ochrana dětí je dokonce jednou z oblastí sociální práce, která má za cíl pomáhat rodinám a především dětem, aby mohli dostát svých práv. V této oblasti je místo pro sociálního pracovníka na různých pozicích. Pokud se jedná konkrétněji o oblast pěstounské péče, sociální pracovník může pracovat v různých institucích ať už státních či neziskových a jeho úkolem vždy bude snaha o to, aby byli pěstounské rodiny spokojené a celý systém pěstounské péče fungoval tak, jak by fungovat měl a byl spravedlivý.

1.Náhradní rodinná péče

V této úvodní kapitole bych chtěla uvést téma náhradní rodinné péče, stručně nastínit povahu jednotlivých forem náhradní rodinné péče a více podrobně se věnovat pěstounské péči, jelikož je stěžejním tématem celé bakalářské práce. Všechny formy náhradní rodinné péče jsou definované v občanském zákoníku (zákoně č. 89/2012 Sb.). Já však budu čerpat nejen ze zákona, s cílem dostatečného definování všech forem náhradní rodinné péče.

Náhradní rodinná péče je péče, která je poskytována ohroženým dětem, pro které není z nějakého důvodu vhodné, aby byly vychovávány ve své rodině. Mezi hlavní formy náhradní rodinné péče patří osvojení neboli adopce, pěstounská péče, opatrovnictví a svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby, než vlastního rodiče (Matoušek, 2016, s. 16-17).

1.1 Osvojení

Osvojením se dle § 794 a § 795 občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) rozumí přijetí cizí osoby za vlastní. Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo že tu jsou alespoň základy takového vztahu. Osvojení nezletilého musí být v souladu s jeho zájmy. Dle Matouška (2016, s. 17) proto, aby bylo dítě možné osvojit, je zapotřebí, aby dítě bylo právně volné. To znamená, že oba dva rodiče dítěte musí s adopcí souhlasit nebo musí být plně zbaveni své rodičovské odpovědnosti.

1.2 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby

V §953, občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) je svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby definováno takto: „Nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče jiného člověka (dále jen „pečující osoba“). Rozhodnutí o svěření dítěte do péče musí být v souladu se zájmy dítěte. Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení. Má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově“. Dle Matouška (2016, s. 17) má biologický rodič k dítěti vyživovací povinnost po dobu, kdy o dítě pečuje jiná pečující osoba).

1.3 Poručenství

Dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v § 928 je uvedeno, že není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. s ohledem na osobu poručníka nebo poměry dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka vymezen jinak.

1.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu by zpravidla neměla být delší než jeden rok. Této formy náhradní rodinné péče se využívá v případě, kdy je pravděpodobné, že se v brzké době najde lepší řešení nelehké situace dítěte. Biologičtí rodiče dítěte mají svá práva i po dobu, kdy je o dítě přechodně pečováno. Pouze některých práv, které jsou přeneseny soudně na pěstouny, jsou biologičtí rodiče zbaveni. Biologický rodič má také vyživovací povinnost vůči dítěti, které se nachází v pěstounské péči (Matoušek, 2016, s. 17). Jde o profesionální pěstounskou péči, kterou vykonává osoba v evidenci. Úkolem této osoby v evidenci je během krátkého času poskytnout dítěti vyhovující rodinné prostředí, po které se může vyvíjet a přečkat přechodné období, než bude předáno do dlouhodobé péče. Výkon této profese je velmi obtížný zvláště kvůli vysokým nárokům, které jsou na něj kladeny. Pěstoun musí být schopen nenavázat pevné pouto s dítětem a po skončení péče na přechodnou dobu jej připravit na přechod do jiné rodiny, což není vždy tak snadné, jak by se mohlo zdát (Pazlarová, 2016, s. 155)

1.5 Pěstounská péče

V první kapitole se chci věnovat charakteristice pěstounské péče, jejímu rozdělení, jednotlivým aktérům pěstounské péče a jejich funkcím. Poté bych se chtěla podrobně věnovat významu dohody o výkonu pěstounské péče a následně se věnovat jejímu konkrétnímu obsahu.

Nejprve je potřeba si vyjasnit, co pojem pěstounská péče znamená a jak ji konkrétně jednotliví autoři definují. ze všech definic je patrný důraz pěstouna na výchovu dítěte a na vztah pěstounské péče se státem, který ji řídí a zároveň kontroluje.

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče, kdy se pěstouni starají a vychovávají dítě pod kontrolou státu, konkrétně kontrolu vykonávají pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí (Matoušek a kol, 2013, s. 16). Zezulová (2012, s.16) definuje pěstounskou péči: „Je to jakási forma smlouvy mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, jež toto dítě do výchovy přijímá“. Matějček (1999, s. 34-35) popisuje pěstounskou péči takto: „Pěstounská péče je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“ Zahraniční autor Goodyer (2011, s. 11) píše, že pěstounská péče je důležitým poskytovatelem péče o děti a mladé lidi, o které je postaráno prostřednictvím místních úřadů. V Národní zprávě o rodině (2004, s.107) je pěstounská péče definována jako: „zvláštní forma státem zprostředkované, řízené a kontrolované náhradní výchovy v rodině nebo v prostředí, které rodinu připomíná, a státem finančně podporovanou. Pěstounská péče je určena dětem, které nemohou dlouhodobě vyrůstat v prostředí rodiny, tvořené jejich vlastními biologickými rodiči nebo nemohou být z nejrůznějších důvodů (právních, zdravotních nebo sociálních) osvojeny“. Hlavním cílem pěstounské péče je dle Národní zprávy o rodině (2004, s.107): „zajistit dítěti osobní individuální péči, obdobnou té, která je poskytována dětem ve vlastních rodinách a která je z dlouhodobých zkušeností neoptimálnějším prostředím pro vývoj dítěte. Rodičům zpravidla zůstává zachována rodičovská zodpovědnost, mohou se s dítětem stýkat a mají k němu vyživovací povinnost. Vazby dítěte k širší rodině bývají také většinou zachovány. Při úspěšné pěstounské péči zůstávají vazby mezi bývalými pěstouny a dítětem zachovány i po skončení pěstounské péče, bývalí pěstouni často suplují také roli prarodičů pro potomky dětí, kterým poskytli náhradní rodinu.“

2. Aktéři pěstounské péče

Aktéry pěstounské péče jsou osoby a subjekty, které spolu navzájem spolupracují s cílem zajistit dítěti co nejlepší péči. Je spousta odborníků, institucí a organizací, které se podílí na chodu pěstounské péče v rodinách, já se však budu zabývat pouze těmi nejvýznamnějšími z nich, jako jsou samotní pěstouni, děti v pěstounské péči, orgány sociálně právní ochrany dětí, konkrétněji obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, krajské úřady a orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Podrobněji popíši jejich pole působnosti a spolupráci s pěstouny v návaznosti na dílčí cíl práce, kterým je zjistit vnímání změn, které se dotýkají pěstounů v novele zákona č. 401/2012 Sb. Pohled pěstounů na novelu zákona může být ovlivněn spoluprací s jednotlivými aktéry sociálně právní ochrany dětí (dále jen „SPOD“). Podle Pazlarové (2016, s. 20) s legislativními změnami v oblasti pěstounství rychle přibyla spousta subjektů nabízející služby pro pěstounské rodiny. Na základě reakcí jednotlivých aktérů a pěstounů je jasné, že ne všechny subjekty nabízí srovnatelně kvalitní služby. Dle mého názoru, je tedy dosti pravděpodobné, že jednotliví pěstouni budou mít názor na legislativu utvořený na základě spokojenosti se spoluprací s doprovázející organizací či dalšími orgány SPOD.

V zákoně č. 177/1995 Sb., o státní sociální podpoře najdeme uvedeny subjekty podílející se na chodu náhradní rodinné péče v České republice. Jsou to orgány státní správy, samosprávy a nevládní neziskové organizace, které ke svému vzniku potřebují získat pověření krajského úřadu. Náhradní rodinnou péči zabezpečují jak státní, tak nestátní činitelé. Nestátní činitelé jsou nazýváni pověřenými osobami, převážně se jedná o neziskové organizace. Jejich činnost je nedílnou součástí zajišťování náhradní rodinné péče. Na základě pověření subjektu určitými činnostmi, se mohou podílet i na zprostředkování náhradní rodinné péče. Zapojením neziskových organizací do spolupráce s nestátními subjekty, je doprovázení náhradních rodičů komplexnější a více efektivní (Vyskočil, 2014, s. 46).

2.1 Ohrožené dítě

Dítětem se rozumí nezletilá osoba, která nedosáhla 18 let věku. Ohrožené dítě je dítě, které nemá dostatečně naplňované své vlastní potřeby nebo je naplňování jeho potřeb ohroženo. Jedná se o dítě, se kterým je nebo v minulosti bylo nevhodně zacházeno. Jsou to často děti, které jsou deprivované, tzn. Děti, které dlouhodobě nemohou naplňovat

své potřeby. Většinou se jedná o děti, které jsou sociálně vyloučené, vyrůstají bez své vlastní rodiny nebo děti, které trpí poruchami chování (Matoušek, 2016, s. 11).

2.2 Pěstoun

V Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., v § 966 je uvedeno, že pěstoun má právo a zároveň je povinen osobně pečovat o dítě. Pěstoun při výchově dítěte vykonává přiměřeně povinnosti a práva rodičů. Je povinen a oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Má povinnost informovat rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech. Vyžadují-li to okolnosti, stanoví další povinnosti a práva pěstouna soud. Dle § 967 pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak. Podle Ptáčka (2016, s. 47) je osoba pečující o dítě neboli pěstoun, definována jako: „Osoba, která pečuje a vychovává dítě, které z nějakého důvodu nemůže být vychovááno ve vlastní rodině. Poskytuje dětem prožití dětství, nebo alespoň jeho část, v přirozeném prostředí rodiny“. Dále Ptáček uvádí, že mezi dítětem a náhradním rodičem je právní vztah, který končí dosažením zletilosti dítěte. Mnohdy však vztah mezi dítětem a náhradním rodičem přetrvává po celý život. Biologický rodič má i po dobu, kdy je jeho dítě v pěstounské péči vůči dítěti rodičovské povinnosti a může dítě navštěvovat (Ptáček, s. 47). Zzulová (2012, s. 16) klade velký důraz na rodičovská práva, kdy píše: „Pěstouni nemají rodičovská práva a také nemají vůči dítěti vyživovací povinnost, tato práva a povinnosti zůstávají biologickým rodičům“. Průšová na rozdíl od jiných autorů se na roli pěstouna dívá z jiné perspektivy. Průšová (2015, s. 143) popisuje pěstouna jako osobu, která se pěstounem chce stát na základě své altruistické potřeby nebo za účelem si najít zaměstnání. Je to velmi přizpůsobivá skupina lidí, která je připravena se vzdělávat. Zádrhelem ale bývá nesnadné přijetí faktu, že nespĺňují podmínky k tomu, aby se stali vhodnými pěstouny.

2.3 Doprovázející organizace

Jedním z hlavních aktérů oblasti pěstounské péče jsou doprovázející organizace, které nabízejí služby pěstounským rodinám. Nabízené služby pomáhají pěstounům dosáhnout svých práv a plnit povinnosti, které jim ukládá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Cílem poskytovaných služeb je podpora pěstounské rodiny při péči o svěřené dítě. Doprovázející organizace nabízí především podpůrnou

funkci, zatímco OSPOD zastává funkci kontrolní (Pazlarová, 2016, s. 83). Dále Pazlarová (2016, s. 85) uvádí, že v době před novelou zákona o sociálně právní ochraně dětí, byla podpora pěstounských rodin zajišťována sociálním pracovníkem místně příslušného OSPOD pouze dvakrát ročně. Tento systém podpory byl neefektivní především z toho důvodu, že sociální pracovníci OSPOD neměli s pěstouny navázán důvěrný vztah, jaký by byl pro vzájemnou spolupráci žádoucí. Díky tomu, že vztah pěstounů a pracovníků OSPOD nebyl nikterak blízký, pěstouni se neradi svěřovali se svými starostmi či problémy, které péči o dítě doprovázely. Často se problémy objevily až ve chvíli, kdy se na původní jeden problém naválily i další problémy, proto pomoc pěstounovi vyřešit jeho situaci byla velice komplikovaná a těžko řešitelná. V důsledku mnoha problémů pěstounských rodin a nedostatečné sociální podpory, se bohužel některé rodiny rozpadly a děti tak musely odejít do ústavní péče. z toho vyplývá, že změna systému sociálně právní ochrany po roce 2013 napomohla k velké pozitivní proměně.

Paní Pazlarová (2016, s. 83) definuje 3 hlavní východiska, která vycházejí z rozdělení funkcí mezi OSPOD a doprovázejícími organizacemi. V prvním východisku zdůrazňuje důležitost rovnováhy mezi podpůrnou a kontrolní složkou. Bez rovnováhy těchto dvou složek není možné pěstounským rodinám garantovat kvalitní podporu. Druhým východiskem je významnost aktérů doprovázející organizace a pracovníků OSPOD. a třetím východiskem je separace kontrolní a podpůrné funkce, které jsou zásadní pro udržení stabilní podpory.

Každá pěstounská rodina má přiděleného svého klíčového sociálního pracovníka, nehledě na to, s jakým subjektem má rodina uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Pazlarová (2016, s. 86) popisuje roli klíčového pracovníka jako sociálního pracovníka, který je oprávněn vykonávat svoji práci v oblasti sociálně právní ochrany dětí. Klíčový sociální pracovník by měl být dostatečně kompetentní k výkonu jeho profese kvůli jeho přímé podpoře a poradenství, které nabízí pěstounské rodině. Odpovědnost za výběr dostatečně kvalifikovaných klíčových pracovníků přebírá doprovázející organizace, a to především z toho důvodu, že právě na nich závisí kvalitní podpora všech členů pěstounské rodiny. K rodině je přístupováno jako k jednomu rodinnému celku, ale i k jednotlivým členům rodiny. Klíčový pracovník projednává s pěstouny dohodu o výkonu pěstounské péče, identifikuje potřeby rodiny, nabízí jim služby doprovázející organizace či služby jiných externích odborníků. Služby poskytované pěstounské rodině jsou řízené klíčovým pracovníkem. Klíčový pracovník je

povinen také spolupracovat se sociálním pracovníkem OSPOD, který má na starosti sociálně právní ochranu dítěte (Pazlarová, 2016, s. 86).

Pazlarová (2016, s. 84) rozdělila podporu doprovázející organizace do tří dílčích částí. První z nich je podpora pěstounů, další je podpora dítěte a poslední je celková podpora rodiny. Každá rodina má přiděleného svého klíčového pracovníka, který se s rodinou setkává minimálně jedenkrát za 2 měsíce. V případě, že se v rodině odehrává nějaká změna nebo se vyskytnou nějaké rodinné problémy, kontakty s rodinou by měl být častější.

Při setkávání klíčového pracovníka s pěstouny, se často řeší podpora kompetencí pěstounů, hledání a plánování služeb, které by reagovaly na potřeby rodiny a také se snaží hledat řešení k jednotlivým problémům, které rodinu trápí. Každá rodina má přiděleného svého klíčového pracovníka, který se s rodinou setkává minimálně jedenkrát za 2 měsíce. V případě, že se v rodině odehrává nějaká změna nebo se vyskytnou nějaké rodinné problémy, kontakty s rodinou by měl být častější. Při setkávání spolu řeší podporu kompetencí pěstounů, hledání a plánování služeb, které by reagovaly na potřeby rodiny a také se snaží hledat řešení k jednotlivým problémům, které rodinu trápí. Také jim pomáhá dosáhnout jejich práv k povinnému plnění jejich povinností vyplývajících ze zákona, viz níže (Pazlarová, 2016, s. 84).

Při podpoře dítěte se jako zásadní se se jeví navázat blízký a důvěrný vztah s dítětem, aby bylo možné s ním dobře spolupracovat. Funkce klíčového pracovníka je zjištění a naplňování potřeb dítěte. Také zjišťuje spokojenost dítěte a společně s dítětem hledají konkrétní kroky k dosažení jeho přání a cílů. Dítě je vedeno k tomu, aby se dokázalo samo rozhodovat v záležitostech týkajících se jeho osoby. Zároveň se klíčový pracovník snaží, aby si dítě uvědomovalo svou odpovědnost za to, co učiní a aby si uvědomovalo své povinnosti. Pomoc je poskytována nejen dítěti v pěstounské péči, ale i jeho novým sourozencům, kteří jsou součástí celé rodiny. Kontakty klíčového pracovníka a dítěte by měly být ve stejné četnosti jako jsou kontakty s pěstouny. Čili minimálně jedenkrát za 2 měsíce. Jako užitečné se jeví, aby dítě mělo kontakt na svého klíčového pracovníka a mohlo se s ním v případě potřeby kdykoliv spojit (Pazlarová, 2016, s. 84).

Rodina je jak pro dítě, tak pro pěstouny velmi užitečnou oporou. Klíčový pracovník si cení jak funkce rodiny jako celku, tak jejího blízkého okolí, které pro rodinu

často tvoří nemalou podporu. Klíčová je především posila sounáležitosti rodiny a jejího společného rozhodování v situacích, které jsou pro ně zásadní. Jak uvádím v kapitole 2.2 (o Doprovázejících organizacích), dříve byl kontakt klíčového pracovníka OSPOD s rodinou realizován pouze dvakrát ročně. Kontakt nebyl dostatečný, proto byl legislativně upraven. Nyní je kontakt realizován častěji (Pazlarová, 2016, s. 84-85).

2.3 Obecní úřady v samostatné působnosti

Jedním z úkolů obce a kraje v samostatné působnosti je snaha o začlenění kultury, sportu a dalších zájmových a edukačních aktivit do běžného života dětí (§ 10, odst. 2, zákon č. 359/1999 Sb. dle Novotný, 2017, s. 51). Obce v samostatné působnosti jsou také pověřeny k výkonu sociálně právní ochrany dětí, to v praxi znamená, že mohou zakládat zařízení pro oblast sociálně právní ochrany dětí (§ 39 odst. 2, zákon č. 359/1999 Sb. dle Novotný, 2017, s. 51).

2.4 Orgány sociálně právní ochrany dětí

Orgány sociálně právní ochrany jsou státními orgány, jejichž cílem je zabezpečit blaho nezletilým dětem. Orgány sociálně právní ochrany dětí jsou rozděleny do čtyřech státních subjektů: Úřad pro mezinárodní ochranu dětí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské úřady, Úřad práce ČR, obecní úřady obcí s rozšířenou působností i obecní a újezdní úřady. Stát přenesl svoji funkci na obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností a na újezdní úřady. Tyto subjekty tedy vykonávají sociálně právní ochranu dětí v přenesené působnosti (Matoušek, 2016, s. 35).

2.4.1. Krajský úřad

Nejvýznamnější roli z orgánů veřejné správy sehrávají krajské úřady, které mají za úkol vyhledávat potencionální pěstouny. Krajský úřad také zajišťuje přípravu vhodných osob k tomu, aby se mohli stát dobrými pěstouny, připravuje pěstouny na přijetí nového dítěte do rodiny a poskytuje jim poradenské služby související s přijutím dítěte to pěstounské péče. Celkový časový rámec přípravy pěstouna pro jeho zařazení do evidence trvá nejméně 48 hodin. Minimálně jednou v roce je krajský úřad povinen zajistit konzultace o výkonu pěstounské péče. Těchto setkání se účastní nejen různí specialisté na výchovu dětí a společenské problémy, ale také pěstouni a popřípadě svěřené děti a další členové rodiny (Novotný, Ivičičová, Syrůčková, Vondráčková, 2017, s. 198-199). Krajský úřad je také kontrolním orgánem OSPOD, a zároveň orgánem,

ke kterému je možné se odvolat ve správním řízení při přezkoumávání rozhodnutí, která byla vydaná OSPOD (Matoušek, 2016, s. 38).

2.4.2 Obecní úřad a obecní úřad s rozšířenou působností

Obecní úřady a obecní úřady s rozšířenou působností (dále jen „obecní úřad“) zabezpečují spoustu činností spojených se sociálně právní ochranou dítěte. Co se týče poradenských služeb, obecní úřady například pomáhají lidem, kteří mají zájem se stát pěstouny, s poskytnutím potřebných informací nebo nabízí poradenskou pomoc při výchově dětí. Obecní úřad plní také kontrolní a dohlížející funkci. Má tedy právo si ověřit rodinnou situaci dítěte a zjistit, zda se nezměnily skutečnosti, na základě kterých, bylo dítě přijato do pěstounské péče (Novotný, 2017, s. 198-199).

Novotný (2017, s. 198-199) stejně tak i Matoušek (2016, s. 37) píše o tom, že by obecní úřady měli hodnotit, zdali jsou biologičtí rodiče dítěte připraveni znovu převzít funkci plně zodpovědných rodičů a poskytnout dítěti potřebnou péči pro jeho zdravý vývoj. Pokud obecní úřad zaznamená tuto změnu, podá návrh soudu na zrušení právního rozhodnutí. Může také podat návrh k soudu na nařízení ústavní péče nebo naopak na její zrušení či prodloužení. Obecní úřad také vykonává dohled nad vývojem dětí, které byly svěřeny do výchovy pěstounů. Během prvních 6 měsíců od svěření dítěte do péče pěstouna, jsou zaměstnanci úřadu povinni nejméně dvakrát rodinu navštívit. Následně rodinu navštěvují nejméně jednou za půl roku nebo podle nutnosti.

2.4.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Náplní práce Ministerstva práce a sociálních věcí je podávání návrhů krajskému úřadu a Úřadu ke zprostředkování pěstounské péče a osvojení. Krajský úřad nebo Úřad musí podat Ministerstvu práce a sociálních věcí zpětnou vazbu a informovat jej o tom, jak s danými návrhy naložil (Vyskočil, 2014, s. 51).

2.4.4 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí uskutečňuje mnoho činností, a to především v oblasti zprostředkování osvojení dítěte do zahraničí (Vyskočil, 2014, s. 51).

2.4.5 Úřad práce České republiky

Úřady práce mají na starosti oblast zprostředkování sociálních dávek. Díky novele zákona o sociálně právní ochraně dětí, došlo k zásadní změně v úpravě státní podpory pěstounské péče. Úprava dávek pro pěstouny byla odstraněna ze zákona 117/1995 Sb.,

o státní sociální podpoře a byla nově zařazena do zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Krajské pobočky úřadu práce tedy mají na starosti přijímání žádostí a vyplácení dávek pěstounské péče. o přiznání státního příspěvku na výkon pěstounské péče rozhoduje vždy krajská pobočka Úřadu práce, která se nachází v místě bydliště pěstouna (Vyskočil, 2014, s. 51).

3. Změny novelizovaného zákona

Abych se mohla doptávat pěstounů na určité změny, které přinesla novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která byla provedena zákonem č. 401/2012 Sb., musím se konkrétněji zaměřit na reformu zákona a zjistit, jaké nejzásadnější změny mohly ovlivnit pěstounskou péči z pohledu pěstounů.

Tou nejpozitivnější změnou se jeví fakt, že po novele zákona, která nabyla své účinnosti 1. 1. 2013, se zvýšil počet dětí vychovávaných v pěstounské péči. z části byl celkový nárůst dětí v pěstounské péči ovlivněn nárůstem dětí v příbuzenské pěstounské péči. Příbuzenská pěstounská péče je zásadním tématem celé novely zákona. Ani dlouhé politické diskuze stále nedokázaly vyřešit otázku příbuzenské pěstounské péče. Nynější zákon preferuje příbuzenské pěstouny. Příprava příbuzenských pěstounů není nijak náročná a zdlouhavá oproti přípravě pěstounů cizích. V některých případech je tedy dítě umístěno do prostředí, které nemusí být pro vývoj dítěte úplně vhodný. Svěření dítěte do příbuzenské péče je preferováno především z hlediska příbuznosti, které dítěti pomůže při aklimatizaci na nové rodinné prostředí. Odměna pěstouna je příbuzenským pěstounům přiznána pouze ve věci zvláštního zřetele. Díky tomuto ne konkrétně stanovenému postupu, dochází v praxi k rozdíům při přiznávání odměny pěstouna. Bylo by tedy vhodné se otázkou příbuzenské pěstounské péče více zabývat a podpořit spravedlivější legislativní změny zákona (Pazlarová, 2016, s. 17).

V novele zákona je možné nalézt spoustu pozitivních změn v souvislosti s podporou pěstounské péče, jako je hmotné zabezpečení a celá řada práv, které pěstounům náleží. z opačného hlediska je však možné si všimnout vysokých nároků na poskytovatele sociálně právní ochrany dětí. Pěstouni budou pečlivě vybíráni a nebude tak snadné se stát pěstounem. V případě, že se pěstounem člověk stane, bude mu nabídnuta komplexní podpora při výkonu pěstounské péče. Příprava pěstounů činí minimálně 48 hodin a příprava osob v evidenci 72 hodin (Macela, 2012, s. 45).

Za převratnou změnu zákona je považován příspěvek 48 000 Kč na podporu pěstounské péče, který náleží aktérům sociálně právní ochrany dětí, kteří jsou oprávněni uzavírat s pěstouny dohody o pěstounské péči. Tento příspěvek byl zaveden na základě nárůstu povinností, které mají doprovázející organizace a další subjekty oprávněné uzavírat dohody o pěstounské péči vůči pěstounům. Dříve byly obce, kraje

a doprovázející organizace odkázané pouze na každoroční dotace, teď však mají k dispozici také garantované finance (Macela, 2012, s. 47).

Novela zákona také změnila fungování subjektů spolupracujících s pěstounskými rodinami. Nově musí být tyto subjekty pověřeny k výkonu sociálně právní ochrany dětí. Krajský úřad vydává doprovázejícím organizacím a dalším státním subjektům pověření k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, pověření k přípravě žadatelů stát se pěstouny a pověření k odbornému poradenství. Pověřené organizace pak mohou uzavřít s pěstouny dohodu o výkonu pěstounské péče a mohou je doprovázet (Macela, 2012, s. 47).

Nově byly zavedeny standardy kvality sociálně právní ochrany i pro pověřené subjekty. Cílem standardizace bylo přiblížit rodinám s dětmi sociální služby, které jsou upravené zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (Macela, 2012, s. 47). Pazlarová (2016, s. 20) dodává, že inspekce kvality dodržování standardů je jednou ze zásadních změn celého systému. Pazlarová vidí problém v tom, že velice rychle vznikly nové poskytovatelé služeb pro pěstounské rodiny a že z praxe je jasně viditelné, že ne všechny pověřené právnické a fyzické osoby nabízejí své služby ve stejné kvalitě. Kritizuje také, že některé organizace mají velký počet pěstounských rodin na jednoho klíčového pracovníka, jiné zase využívají minimálně osobního kontaktu s pěstounskými rodinami atd. pro sjednocení kvality nabízených služeb by měla Inspekce začít kontrolovat kvalitu služeb, které pověřené osoby pěstounským rodinám nabízí.

Změny se také dočkala úprava finančních dávek pro pěstounské rodiny. Dříve byly dávky pěstounské péče součástí systému státní sociální podpory, dnes jsou však součástí zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Nastavení dávek je rozdílné pro pěstouny příbuzenské a pro pěstouny cizí. Příbuzenským pěstounům je odměna pěstouna jen v případech zvláštního zřetele. Nově je také odměna pěstouna považována jako příjem ze závislé činnosti, pěstouni jsou tedy sociálně i zdravotně pojištěni (Vyskočil, 2014, s. 36, Macela, 2012, s. 47). Macela (2012, s. 47) zmiňuje také změny vy výši některých dávek, jako například zvýšení příspěvku na úhradu potřeb dítěte, dávky odměn pěstouna nebo vznik nové dávky ve výši 25 000 Kč při ukončení pěstounské péče. Dávka bude nárokována v případě, kdy dítě v pěstounské péče nabude zletilosti nebo ukončí studium a pěstounská péče bude ukončena.

3.1 Zprostředkování pěstounské péče a příprava pěstounů

Zprostředkování pěstounské péče bylo dříve zajišťováno Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (Vyskočil, 2014, s. 34). Nyní se na zprostředkování podílí především krajské úřady. Proces zprostředkování se iniciuje na základě žádosti, kterou podává zájemce o přijetí dítěte do pěstounské péče. Zájemce musí být občanem ČR a musí mít trvalý pobyt hlášený na jejím území. Žádost o zprostředkování pěstounské péče se podává podle místně příslušného obecního úřadu s rozšířenou působností (Pazlarová, 2016, s. 32). Zprostředkování se skládá ze čtyřech fází, které na sebe postupně navazují. Prvním krokem je vyhledávání dětí, pro které by byla pěstounská péče tím nejlepším řešením. Dále je nezbytné vyhledat vhodné potenciální náhradní rodiče a zajistit jim kvalitní odbornou přípravu. Posledním krokem je najít vhodného pěstouna k určitému dítěti a zařídit seznámení nových náhradních rodičů s dítětem (Pazlarová, 2016, s. 31-32).

Aby mohlo dojít k zprostředkování pěstounské péče, je třeba poznat osobnost žadatele, zjistit jeho psychický a zdravotní stav, což zahrnuje posouzení duševní, tělesné a smyslové a zdali je žadatel schopen se starat dlouhodobě o dítě. Dále se zjišťuje schopnost žadatele vychovávat dítě, rovnováha manželství a rodinného prostředí. Důležitá je také motivace žadatele, na základě které, se chce stát pěstounem a další důležité skutečnosti, které by mohly být rozhodující při rozhodování o svěření dítěte do pěstounské péče žadatele (zákon č. 401/2012 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony).

3.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Dohody o výkonu pěstounské péče jsou novým písemným nástrojem, ve kterém jsou upraveny práva a povinnosti pěstounů. Práva a povinnosti jsou upřesněny v návaznosti na potřeby celé rodiny. Dohody uzavírají pěstouni s oprávněnými subjekty, jako jsou: obecní úřad s rozšířenou působností, krajský úřad, obce a pověřené neziskové organizace. Nově je díky novele zákona č. 401/2012 Sb. možné dohodu ze strany pěstouna vypovědět bez udání důvodu (Vyskočil, 2014, s. 35). Organizace může dohodu vypovědět v případě, kdy pěstoun neplní povinnosti, vyplývající z dohody. Poté organizace upozorní pěstouny na možné následky a ohlásí tuto skutečnost příslušnému OSPOD. Ten následně posoudí, zda je pro dítě vhodné, aby nadále v rodině zůstalo

(Pazlarová, s. 77). Jak bylo výše uvedeno v kapitole 3., organizace či subjekt, který s pěstounskou rodinou uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, má ze zákona nárok obdržet příspěvek ve výši 48 000 Kč za každou uzavřenou dohodu.

Lexová (ed. Pazlarová, 2016, s. 73) uvádí, že záměrem dohod o výkonu pěstounské péče je určení rozsahu podpory, která je určena pěstounské rodině s cílem o profesionální péči o ohrožené děti. Každé dítě má jiné potřeby a každá rodina nabízí dítěti jiné podmínky pro jeho vývoj. Je tedy žádoucí potřeby dítěte sladit s možnostmi pěstouna a snažit se o uspokojení zvláštních potřeb dítěte. Dohoda je tedy smluvním prohlášením mezi pěstounem a doprovázející organizací o jejich vzájemné spolupráci a o zajišťování podpory a služeb celé rodině. Na dohodu mohou být navázány i další dokumenty, týkající se pěstounské rodiny. Nejčastěji se jedná o individuální plán dítěte.

Individuální plán dítěte (dále jen „IPOD“) je zkonstruován na základě vyhodnocení situace dítěte. Zjištěná ohrožení a potřeby dítěte jsou v IPOD přetransformována do dílčích cílů, které by měly být jasně definovány a měla by z nich vyplývat nějaká aktivita s cílem o změnu. Cíle se dále rozepisují do jednotlivých opatření a činností. Za každé opatření je vždy odpovědná určitá osoba, která je taktéž v IPOD uvedena. Nezbytným bodem je taktéž indikátor naplnění určitého opatření, který slouží k rozpoznání změny či dosaženého cíle. Taktéž je důležité, aby byl cíl časově omezen a byl určený přesný termín, dokdy je třeba daného cíle dosáhnout. IPOD je pravidelně aktualizuje v návaznosti na potřeby dítěte a celé rodiny. Vypracováváním IPOD jsou pověřeni pracovníci OSPOD, a to v rozsahu minimálně jednou za 6 měsíců. Na sestavování IPOD se zpravidla podílí sociální pracovník, pěstoun, dítě (záleží na jeho vyspělosti), další členové rodiny a různí odborníci, jeli to třeba (Jůzová Kotalová, 2015, s. 24).

3.3 Práva a povinnosti pěstounů

V návaznosti na cíl práce, kterým je zhodnotit názory pěstounů na novelu zákona o sociálně právní ochraně dětí, se v této kapitole zaměřuji na práva a povinnosti pěstounů, která vyplývají z novelizace zákona o sociálně právní ochraně dětí, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 401/2012 Sb.).

Dítě, které je umístěno v pěstounské péči, je chráněno státem, proto je snaha vytvořit fungující systém, který pomůže aktérům pěstounské péče ať už s doprovázením, vzděláváním, či sledováním pěstounské péče. Jedním z těchto nástrojů je Dohoda

o výkonu pěstounské péče, která mimo jiné obsahuje práva a povinnosti pěstounů. (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]). Tyto práva najdeme v úplném znění uvedená v zákona č. 359/1999, §47a, odst. 2. Konkrétněji se na práva a povinnosti pěstounské péče zaměřím v následujících podkapitolách.

3.3.1 Právo na poskytnutí dočasné pomoci při péči o dítě

Pěstoun má ze zákona právo požádat doprovázející organizaci o dočasnou pomoc při zajištění péče o dítě. V zákoně č. 359/1999 Sb. jsou jasně definovány situace, kdy lze využít daného práva pěstouna. Jde o situace, kdy je například pěstoun ze zdravotních důvodů dočasně neschopný vykonávat své zaměstnání, kdy pečuje o osobu blízkou, při narození dítěte, při obstarávání svých soukromých záležitostí, při úmrtí někoho blízkého a při dalších mimořádných situacích, kdy je potřeba zajistit dočasnou péči o dítě.

Podle integrovaného portálu MPSV (Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]) je pomoc s péčí o svěřené dítě poskytnuta pouze v tom případě, kdy osoba pečující či osoba v evidenci není schopna se o dítě v danou chvíli krátkodobě postarat a zároveň se usoudí, že věk dítěte, jeho rozumová vyspělost, schopnosti, zdravotní stav a další okolnosti nejsou dostatečné pro to, aby bylo dítě ponecháno bez osobní péče. Například když jsou děti v jakémkoliv školském zařízení a je o ně postaráno nebo když manžel pěstouna může zajistit osobní péči o dítě, není potřeba zajišťovat jinou pomoc s péčí o svěřené dítě.

Pokud se tedy usoudí, že je třeba pěstounovi pomoci najít někoho, kdo péči o svěřené dítě zajistí, přichází na scénu doprovázející organizace, která pěstounovi s hledáním pomůže. Nejlepším řešením, jak zajistit péči o svěřené dítě, je najít osobu, kterou dítě zná a je dítěti blízká. V tomto případě si snáze dítě zvykne na krátkou odluku od pěstouna a lépe se aklimatizuje (Pazlarová, 2016, s. 88). Dalšími možnostmi, jak zajistí péči o dítě jsou například komunitní, mateřská a rodinná centra, hlídací agentury jiné pěstounské rodiny nebo dobrovolníci. Je vždy třeba přihlížet především k zájmu dítěte a citlivě rozhodovat o realizaci tohoto práva. Zvláště je třeba se zabývat péčí o menší děti, a pečlivě vybírat osobu, která bude o dítě pečovat (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]), (Pazlarová, 2016, s. 88).

Podle Pazlarové (2016. s. 88) je vhodné, před zajištěním krátkodobé péče o dítě, seznámit osobu, která má poskytovat pečující službu o dítě s klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny. Pokud se všechny strany dohodnou, sepíše se dohoda o poskytování

služby. na základě této dohody vzniká povinnost pěstouna informovat doprovázející organizaci o pobytu dítěte mimo pěstounskou rodinu neboli o čerpání této služby.

V souladu s péčí o svěřené dítě je třeba se dohodnout, jak často bude pečující osoba či osoba v evidenci o pomoc žádat, a také jak dlouho předem je potřeba, aby pečující dal vědět, že má zájem o poskytnutí dočasné péče o dítě. Je také důležité stanovit, na jakém místě a v jaký čas bude dítě předáno do krátkodobé péče hlídající osoby. Také je vhodné předem dohodnout cenu za stravné či ubytování dítěte po dobu, kdy o něj bude pečováno. Osoba pečující o dítě či osoba v evidenci by neměla zapomenout předat důležité informace o dítěti, které by mohly ovlivnit průběh setkání, jako je například: zdravotní stav dítěte, specifické potřeby dítěte, možné poruchy chování apod. Je důležité, aby osoby, které poskytují krátkodobou péči o děti, znaly odlišnosti dětí vyrůstajících v pěstounské péči a byli o tom proškoleni či instruováni (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]).

3.3.2 Právo na poskytnutí pomoci při celodenní péči o dítě

Celodenní péče o svěřené dítě, které je alespoň 2 roky staré, je poskytována alespoň po dobu 14 dní. Této péče mohou pěstouni využít jedenkrát ročně (zákon č. 359/2012). Pokud rodina vychovává více dětí v náhradní rodinné péči, je žádoucí, aby všechny děti trávily „prázdniny“ ve stejný termín, aby odlehčovací péče nabyla svého významu a náhradní rodiče si tak mohli skutečně odpočinout. Mohou se však objevit obtíže rodin, kde je vychováváno mnoho dětí s různým věkovým rozdílem nebo dítě s nějakým druhem postižení. Pokud není možné dosáhnout toho, aby všechny děti „trávily prázdniny“ současně, je možné po domluvě s OSPOD vyjednat výjimku, která musí být zapsána do individuálního plánu ochrany dítěte a musí být řádně zdůvodněna (Pazlarová, 2016, s. 89).

Toto právo nabízí pěstounům péči, která jim zajistí odpočinek od náročné specifické péče o děti. Odlehčující péče je poskytována pouze osobám, které osobní péči o děti vykonávají nepřetržitě. Péče by například nebyla poskytnuta pečující osobě, která pečuje o dítě, které při studiu bydlí na internátě mimo domov. Je vhodné zvážit na jak dlouhou dobu je možné využít respitní péči, a to v souvislosti s přáním dítěte. Forma celodenní péče o dítě může být různého charakteru. Může se jednat o tábory pro děti s různým zaměřením a tematikou nebo o pobyt pro děti s terapeutickým programem zaměřeným na potřeby dětí náhradní rodinné péče (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské

péče [on-line]). Další možnou variantou je využití školních výletů, lyžařských výcviků, školy v přírodě nebo adaptačních pobytů, které jsou pořádány školami či jinými organizacemi (Pazlarová, 2016, s. 88). Péče o dítě může být také zajištěna podobným způsobem jako péče krátkodobá, například osobou, která je svěřenému dítěti blízká. Dle Pazlarové (2016, s. 89) a integrovaného portálu MPSV (Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]) pokud je dítě velmi malé nebo je v rodině pouze krátkou dobu nebo má problém se začleněním do kolektivu, je lepší odlehčovací péči využít na kratší dobu, aby si dítě mohlo postupně na odloučení zvykat a aby dítě nebylo zbytečně traumatizováno. U malých dětí, pro které není vhodné, aby byly odloučeni přes noc, je dobré zajistit hlídání dítěte pouze přes den a na noc vrátit dítě zpět pěstounovi nebo zajistit účast dítěte na příměstském táboře, což má podobný efekt jako krátkodobé hlídání. Především se tak předejde odloučení dítěte od pečující osoby přes noc. Dle integrovaného portálu MPSV (Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]) se nabídky respitní péče nemusí vždy využít (záleží to na potřebě pěstounské rodiny), proto je vhodné, aby pěstoun s doprovázející organizací domluvil termín, dokdy je nutné se na respitní péči dohodnout. Je také možné dohodnout delší časový úsek odlehčující péče, než je zákonem stanovené minimum 14 dnů.

U pěstounské péče na přechodnou dobu, je možné, aby osoba v evidenci využila respitní péči 14 dní jako přestávku před přijetím dalšího dítěte, o které bude přechodně pečovat. Znamená to tedy, že po odchodu jednoho dítěte z péče na přechodnou dobu, si může osoba v evidenci odpočinout a načerpat sílu pro péči o dítě jiné (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]).

3.3.3 Právo na zprostředkování odborné pomoci

Osoba, která uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péči, by měla posoudit potřeby všech členů pěstounské rodiny, tedy jak potřeby pěstounů, tak i potřeby svěřených dětí. Potřeby dítěte by pak následně měly být uvedeny v individuálním plánu dítěte (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]). na základě stanovených potřeb rodiny, by měla být rodině doporučena pomoc od odborníků dané organizace či odborníků, kteří s organizací externě spolupracují. Psychologická a terapeutická pomoc pokrývá široké spektrum oblastí, jako jsou služby sociální, zdravotnické, školské, Tyto služby by měly přímo reagovat na potřeby rodiny a měly by být směřovány rodině na míru s ohledem na specifika pěstounské péče. Rodiče často vyhledávají pomoc od odborníků s otázkami

o výchově dětí či psychologické péče pro děti. Problémem často bývá dlouhá čekací lhůta na pomoc externího odborníka, kdy rodina potřebuje akutní pomoc, ale není možné pomoc rodině bezprostředně zprostředkovat (Pazlarová, 2016, s. 90).

Je stanovena hranice odborné pomoci, která je pěstounským rodinám nabízena bezplatně. Odborná pomoc je poskytována nad rámcem poradenství, kterou pěstouni mají k dispozici skrze subjekt, se kterým mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Pokud by pěstounská rodina využívala odborné pomoci ve velkém rozsahu, pak je možné po rodině na základě spoluúčasti vyžadovat, aby se na nákladech spojených s poskytnutím odborné pomoci částečně podílela (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]).

3.3.4 Právo na zprostředkování a zajištění bezplatného vzdělávání

Všichni pěstouni mají právo využít možnosti se vzdělávat v oblasti péče o dítě. Využívání tohoto vzdělávání je pro pěstouny bezplatné, takže mají možnost se zlepšit v roli náhradního rodiče, aniž by za to museli vynaložit finanční prostředky. Dle mého názoru je rozhodně velmi užitečné pěstouny dále rozvíjet a vzdělávat. Vzdělávání pěstounů může sloužit jako preventivní nástroj k tomu, aby péče o dítě byla vykonávána co nejefektivněji a plně kompetentními pěstouny.

Konkrétní okruhy, ve kterých se mohou pěstouni hlouběji vzdělávat najdeme v § 5 vyhlášce č. 473/2012 Sb. Je zde uvedeno, že pěstoun má nárok získávat nové znalosti a dovednosti v oblasti péče o dítě, v péči o děti s různými specifiky jako jsou například odlišné etnikum dítěte, dítě s handicapem, dítě, které zažilo trauma, zneužití, nějakou formu týrání nebo dítě, o které nebylo řádně v minulosti pečováno. Další okruh zvyšování znalostí se týká výchovy dítěte při jeho neustálém vývoji a volbě vhodného vzdělávání pro dítě. Jiným důležitým okruhem je získání dovedností ve výchově dítěte v situacích, které jsou krizové. a posledním okruhem je vypořádání se s tím, kdy dítě rodinu opouští a vrací se zpět k biologické rodině nebo kdy se dítě připravuje na samostatný život z důvodu jeho věku (vyhláška č. 473/2012, §5). Průšová (2015, s. 143) doplňuje, že dalším možným okruhem vzdělávání je téma nastavených priorit rodiny. Jako velmi tíživé a naléhavé téma může být vztah pěstounky k dětem přijatým a dětem vlastním a následný přístup k těmto dětem ať už z pozice rodiče nebo širšího okolí.

Subjekt, který s pěstounskou rodinou uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, má povinnost pěstounům zajistit možnost zvyšovat si znalosti a dovednosti. V některých případech má tuto povinnost osoba, která s pěstouny dohodla detaily o výkonu jejich práv a povinností (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]).

3.3.5 Právo na pomoc při kontaktu dítěte s biologickou rodinou

Kontakt dítěte může být buď nařízen soudně nebo je na základě dohody mezi pěstouny a doprovázející organizací upraven v individuálním plánu dítěte. Klíčový pracovník pomáhá s přípravou všech aktérů na kontakt dítěte se svým biologickým rodičem, domlouvá předběžný kontakt pěstouna s biologickým rodičem dítěte, hledá vyhovující místo pro kontakt. Dále průběžně reflektuje průběh kontaktu s ohledem na spokojenost dítěte, provádí dítě kontakty do té doby, dokdy je pomoc z jeho strany potřebná. Klíčový pracovník také pozoruje a vyhodnocuje průběh všech kontaktů (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]). Role klíčového pracovníka je při přípravě a realizaci kontaktů žádoucí především z toho důvodu, aby se usnadnila komunikace mezi dítětem, pěstouny a biologickými rodiči. Sociální pracovník je v podstatě zmírňujícím se prostředníkem, který se setkává s různými emocemi jak ze strany pěstounů, tak ze strany biologických rodičů. Díky němu probíhá organizace kontaktů a jejich průběh bez větších emočních projevů, které by mohly styk dítěte s biologickým rodičem narušovat a znesnadňovat jejich průběh. V případě, že komunikace mezi pěstouny a biologickými rodiči probíhá bez konfliktů a dokáží spolu komunikovat a spolupracovat, není nutné, aby asistent s realizací kontaktů pomáhal. V případě nově vzniklých potíží s kontakty je možné se k asistovaným kontaktům znovu vrátit. Klíčový pracovník by měl všechna setkání průběžně vyhodnocovat a komunikovat jak s dětmi, tak i s biologickými rodiči. Ti mají právo vyjádřit své názory na průběh jejich setkávání a říci svá přání a připomínky k proběhlým kontaktům. V případě že je přání možné splnit a všechny strany s ním souhlasí, klíčový sociální pracovník může pomoci přání dosáhnout (Pazlarová, 2016, s.91-92).

3.3.6 Povinnost se vzdělávat v oblasti výchovy a péče o dítě

Pěstoun má ze zákona povinnost se vzdělávat v rozsahu 24 hodin za rok (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]). Vzdělávání je pro pěstouna jak právem, tak zároveň povinností. Okruhy pro vzdělávání pěstounů jsou uvedené v § 5 vyhlášce č. 473/2012 Sb., jak bylo uvedeno výše.

Cílem by mělo být vzdělávání pěstounů v oblasti, která je jim užitečná a nabízí pěstounům získat nové poznatky, znalosti a dovednosti v oblasti výchovy dětí. Témata vzdělávání mají být v souladu s potřebami dané rodiny a měly by reagovat na otázky, na které pěstouni hledají odpověď. Vzdělávací plán rodiny je jednou z cest, jak dosáhnout toho, aby vzdělávání bylo pro rodinu prospěšné. Sociální pracovník nejprve zjistí aktuální potřeby celé rodiny a na základě toho, s pomocí pěstouna, definuje témata, která by pro rodinu mohla být užitečná. Poté sociální pracovník rodině nabídne semináře pořádané buď přímo v dané organizaci nebo zajistí vzdělávání skrze odborníky, kteří by rodině mohli pomoci (Pazlarová, 2016, s. 90).

Ze zákona mají pěstouni povinnost se průběžně vzdělávat, ale zároveň není stanovena žádná sankce za neplnění této povinnosti. Není vůbec zřejmé kolik pěstounů si povinnost se vzdělávat neplní a jaké důvody je k tomu vedou. Chyba může být jak ve formě a kvalitě vzdělávání nebo právě v tom, že není možné pěstouny k průběžnému vzdělávání nijak donutit (Průšová 2015, s. 145). na základě faktu, že pěstouni mají sice povinnost se ze zákona vzdělávat, ale zároveň neexistuje žádná sankce v případě, že pěstouni svou povinnost neplní, tak z toho vyvozují, že pokud pěstouni nemají žádnou motivaci se dobrovolně vzdělávat, tak na ně nejsou žádné „páky,“ které by pěstouny donutily si své znalosti doplňovat. Bylo by tedy vhodné zjistit, jak vlastně v praxi vzdělávání pěstounů funguje. Dále Průšová (2015, s. 145) uvádí, že kvalita vzdělávání pěstounů se liší kvůli tomu, že není jasné, která témata jsou pro určité seskupení pěstounů zajímavá. Já však nevidím problém v tom zjistit, o která témata by pěstouni mohli mít zájem. Je spousta možností, jak jejich preference zjistit, a to jak pouhou diskuzí s celou skupinou pěstounů nebo pomocí anonymních dotazníků pro jednotlivé pěstouny. Průšová (2015, s. 145) však dále zdůrazňuje problém v nedostatečné připravenosti pracovníků sociálně právní ochrany dětí převzít zodpovědnost za vzdělávání pěstounů jak z hlediska jeho organizování, tak z hlediska náplně vzdělávání a výběru vhodných subjektů. Souhrnně autorka konstatuje, že vzdělávání pěstounů má své opodstatnění a mnoho pěstounů hodnotí vzdělávání jako užitečné. V dalších letech by bylo vhodné se zaměřit na vzdělávání pěstounů v oblasti psychoterapeutické pomoci kvůli objeveným problémům, které některé pěstounské rodiny sužují. Jak uvádí Pazlarová (2016, s.90-91), dlouhodobých pěstounů je čím dál více náročné pěstouny motivovat k tomu, aby se stále vzdělávali. Mnoho vzdělávacích témat se v průběhu roků opakuje a není snadné pěstouny donutit, aby se dále kurzů zúčastnili. Proto se v některých organizacích využívá tzv.

moderovaných diskuzí, kde mají pěstouni možnost vzájemně sdílet své zkušenosti a podělit se o ně s dalšími pěstouny.

3.3.7 Povinnost umožnit sledování dohody o výkonu pěstounské péče

Sledování, jak se daří dohoda o výkonu pěstounské péče naplňovat, je jednou z významných kontrolních složek. Kontrola je naplňována formou osobního setkání klíčového pracovníka s pěstounem, a to nejméně jedenkrát za 2 měsíce. Při kontaktu je důležité, aby byl pracovník v rozhovoru s dětmi, pěstouny a popřípadě i s biologickými rodiči nerušen a setkání mohlo probíhat v poklidné atmosféře, proto je většina setkání, jak uvádí i Integrovaný portál MPSV (Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]) uskutečněna v domácnosti pěstouna nebo v prostorech organizace či na úplně jiném místě, na kterém se všichni shodnou. Podle Amalthea (dle Pazlarová, 2016, s. 92) je vhodné se zaměřit na diskuzi o aktuálních událostech, které rodina řeší, na definování řešení aktuálních problémů a na spolupráci při naplňování dlouhodobých cílů rodiny, které souvisí s individuálním plánem dítěte. Sociální pracovník je povinen z každé návštěvy sepsat zprávu a jednou za půl roku odeslat zprávu také OSPOD.

Vývoj dítěte sleduje zároveň také OSPOD, který je určen podle místa trvalého pobytu dítěte. Sociální pracovníci OSPOD mají povinnost být s dítětem v kontaktu alespoň jedenkrát za půl roku. V případě, kdy se dítě nachází nově v pěstounské péči, je pracovník povinen rodinu navštívit nejméně jednou za 3 měsíce po dobu prvního půl roku. Při setkání pracovníka OSPOD s pěstounskou rodinou, se sepisuje individuální plán dítěte, hodnotí se jeho naplňování a aktuální situace dítěte. Pokud se dítě setkává se svým biologickým rodičem, pracovník spolupracuje také s ním, aby mohl zjistit, jak jejich setkávání probíhá a zda se organizuje návrat dítěte do své původní rodiny. V případě, že by rodina opětovně nedovolila pracovníkům kontrolovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče, a nechtěla s pracovníky kooperovat, mohl by subjekt, který s pěstounem dohodu uzavřel, vypovědět další spolupráci s rodinou. Současně by také kontaktoval OSPOD, který by dále zhodnotil, zda je vhodné, aby i přes neplnění povinnosti pěstouna, pěstounská péče v dané rodině vůbec pokračovala (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]).

3.3.8 Povinnost udržovat styk biologických rodičů s dítětem

V § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí najdeme také povinnost pěstouna udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami, které jsou dítěti blízké, a to především s biologickými rodiči dítěte. Pokud soud nevynesé jiné rozhodnutí, pěstoun má také povinnost napomoci styku dítěte s jeho s biologickými rodiči.

Kontakt dítěte s biologickou rodinou je velice diskutované citlivé téma kvůli rozdílným názorům různých odborníků. První skupina lidí si myslí, že v žádném případě není vhodné, aby se dítě stýkalo se svými biologickými rodiči a ta druhá strana tvrdí, že je nezbytné, aby dítě znalo své biologické rodiče a mohlo lépe pochopit svou vlastní identitu. Obě dvě skupiny lidí mají své názory nějakým způsobem opodstatněny. V našem právním systému se kontakt dítěte s biologickou rodinou podporuje, avšak musí vycházet z přání dítěte a musí být pro dítě především bezpečný.

Jak uvádí Pazlarová (2016, s. 91) mnoho pěstounů se kontaktu dítěte s biologickou rodinou obává. U většiny pěstounů tato nedůvěra vychází z období, kdy ještě nebyli doprovázeni žádnou organizací, která by jim s navázáním kontaktu pomohla. Na základě dlouhodobé práce se postupně názory pěstounů na škodlivost styku dětí s biologickými rodiči mění. Uhlířová (2015, s. 42). píše o tom, že díky novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, mají biologičtí rodiče vyšší právo se domoci styku s dítětem a náhradní rodiče dítěte musí styk dítěte s rodičem podporovat. Různé organizace, státní subjekty a mnozí odborníci mají vytvořený rozdílný postoj k tématu styku dítěte s biologickými rodiči a zákonná opatření s vykládají dle libosti. Různé pohledy na toto téma podporují neporozumění, zmatek a spoustu vyostřených emocí, které pramení z odlišného pohledu všech aktérů.

3.4 Dávky pěstounské péče

Dříve byla právní úprava o dávkách pěstounské péče uvedena v zákoně o státní sociální podpoře (zákon č. 117/1995 Sb.), nyní jsou podmínky a nárok na dávky pěstounské péče upraveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Nárok na dávku pěstounské péče vzniká vždy rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče a za předpokladu, že jsou splněny všechny podmínky pro nárok na dávku pěstounské péče, které jsou uvedené v zákoně. Agendu o dávkách pěstounské péče mají na starosti pobočky Úřadu práce ČR, které mimo jiné také rozhodují o tom, zda

má rodina nárok na dávky pěstounské péče. Každý pěstoun má podle místní příslušnosti svého trvalého pobytu přidělenou jednu krajskou pobočku Úřadu práce ČR, která spravuje dávky pěstounské péče (Pazlarová, 2016, s. 97). V § 47e zákone č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí najdeme výčet všech dávek, které mají pěstounské rodiny k dispozici. Mezi dávky pěstounské péče patří příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče.

3.4.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je určen nezletilému a nezaopatřenému dítěti, vychovávanému v pěstounské péči. Dítě má nárok na příspěvek, i když je zletilé. Nárok na příspěvek má dítě i po dosažení zletilosti, pokud je stále nezaopatřené. Nejdéle může příspěvek čerpat do 26 let. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je vyplácen pěstounovi, který o dítě pečuje. Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte je uvedena v § 47f, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Částka příspěvku za kalendářní měsíc činí:

- a) 4950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- b) 6105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- c) 6985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- d) 7260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Pokud je dítě, o které je pečováno závislé na pomoci jiné fyzické osoby podle zákona o sociálních službách, příspěvek činí:

Tabulka č. 1: Výše příspěvků na úhradu potřeb dítěte závislého na jiné osobě

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	5115	6105	6490	7040
6–12 let	6215	7480	7975	8635
12–18 let	7095	8580	9130	9570
18–26 let	7425	8910	9460	9900

Zdroj: Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. [cit. 2019-01-15].
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

3.4.2 Odměna pěstouna

Dříve byla rozlišována odměna pěstouna, odměna pěstouna ve zvláštních případech a odměna pěstouna v zařízení pro výkon pěstounské péče. od roku 2013 je však tato dávka jednotnější, a to pouze v podobě odměny pěstouna (Pazlarová, 2016, s. 99). Tento příspěvek je upraven dle § 47j, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Výše příspěvků jsou za kalendářní měsíc následující:

- 12000 Kč při péči o 1 dítě,
- 18000 Kč při péči o 2 děti,
- 30000 Kč pěstoun obdrží, pečuje-li alespoň o 3 děti nebo alespoň o jedno dítě, které je závislé na podpoře jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžké závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).

Pokud se o dítě starají pěstouni, kteří jsou zároveň prarodiči či praprarodiči dítěte, o které pečují, odměna pěstouna je jim přiznána pouze v situacích zvláštního zřetele. Přihlíží se zejména k sociálním a majetkovým poměrům pěstouna a jeho rodiny a také k zdravotnímu stavu dítěte. o rozhodnutí přiznání příspěvku rozhoduje krajská pobočka

Úřadu práce na základě posudku místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

3.4.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Pěstoun, který převzal dítě do pěstounské péče, má nárok na příspěvek při převzetí dítěte dle § 47l, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Příspěvek je pěstounovi vyplácen jednorázově. Pokud pěstoun převezme do své péče opakovaně, příspěvek mu taktéž náleží jednou. Výše příspěvku při převzetí dítěte činí:

- a) jde-li o dítě do 6 let 8000 Kč,
- b) jde-li o dítě od 6 let do 12 let 9000 Kč,
- c) jde-li o dítě od 12 let do 18 let 10000 Kč.

3.4.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Pěstoun, který pečuje nejméně o 3 děti, má nárok na příspěvek na zakoupení osobního automobilu. Pokud pěstoun koupí auto nebo zajistí kompletní opravu motorového vozidla a zároveň automobil nepoužívá za účelem podnikání, má nárok na příspěvek ve výši 70 % pořizovací ceny automobilu nebo na výdaje spojené s opravami vozidla. Příspěvek může nejvýše činit 100 000 Kč. Zároveň platí omezení, že součet všech příspěvků, které pěstoun obdrží, nesmí za posledních 10 let přesáhnout částku 200 000 Kč (§ 47m, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

3.4.5 Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má dítě, které se stalo zletilým a zanikl mu nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Příspěvek se vyplácí jednorázově a činí 25 000 Kč (§ 47h, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

4. Výzkumná část

Má práce se zabývá názory pěstounů na změny zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a názory na aktuální celkové nastavení pěstounské péče, které se jich úzce při péči o děti týká. Práce se konkrétně orientuje na práva a povinnosti pěstounů, které jim ukládá zákon a na spokojenost se spoluprací s doprovázejícími organizacemi a pracovníky OSPOD. Jako metodu zpracování jsem si zvolila kvalitativní výzkum, formou polostrukturovaných rozhovorů. Tuto metodu jsem si zvolila za účelem, abych získala detailní popis názorů na nastavení pěstounské péče z pohledu pěstounů.

Kvalitativní metoda výzkumu nabízí různé postupy, které mají za cíl porozumět určitému sociálnímu problému, který je zkoumán. Pro kvalitativní výzkum je charakteristické, že se nezabývá statistikami, počty a čísly, ale charakterizací sociální reality (Disman, 1993, s. 285 dle Reichel, 2009, s. 40). Kvalitativní výzkum se snaží zkoumat určitý jev ve skutečném a opravdovém prostředí. Následně je snaha daný jev popsat co nejdělněji a vylíčit další hlediska a vztahy v jejichž souvislosti je možné na danou problematiku nahlížet. Pro získání informací je třeba být v přímém kontaktu se zkoumaným jevem nebo s osobou, která je schopna daný jev detailně popsat. Kvalitativně zkoumaným objektem je poznávání normálního každodenního života lidí v jejich přirozeném prostředí (Petrousek, 1993, s. 129 dle Reichel, 2009, s. 40-41).

Hendl (2012, s. 50-51) charakterizuje hlavní znaky kvalitativního výzkumného šetření. Píše o např. o tom, že výzkumník se snaží získat ucelený pohled na zkoumaný objekt, na jeho souvislosti, na jasné a zřejmé zákonitosti, která fungují v určité sféře. Dále uvádí, že důležitým je především výzkumník sám o sobě. Jeho úkolem je vysvětlit, jak a proč se lidé chovají v určitých situacích a jak si utváří pohled na dané jevy. Především by se měl snažit o detailní pochopení určité problematiky a postupně si vytvářet pohled na jev, který zkoumá. V žádném případě by neměl předem vědět, jak by měl výzkum v konečné fázi vypadat, ale sbírat všechna data, která mu pomohou získat autentické zobrazení toho, co zjistil a zaznamenal. Často je kritizováno, že kvalitativní výzkumu je poskládán z osobních dojmů výzkumníka. Kvůli tomu, že kvalitativní výzkum má velice flexibilní a neuspořádaný charakter, není možné jej zopakovat na rozdíl od výzkumu kvantitativního. Kvalita kvalitativního šetření je také zpochybňována tím, že výzkum je prováděn na malém počtu respondentů a na stejném území. Kvůli tomu může dojít k zobecnění výsledků zkoumaného jevu.

S podobným výzkumem, který zkoumá spokojenost pěstounů se službami, které jsou jim prostřednictvím doprovázejících organizací nabízeny, se můžeme setkat v Analýze fungování dohod o výkonu pěstounské péče ČR, která byla realizovaná v roce 2015 pro MPSV ČR. Výzkum byl realizován jak kvantitativní, tak kvalitativní metodou. Předkládá data výzkumu vypovídající o spokojenosti pěstounů s jednotlivými povinnostmi a právy, které vycházejí z novelizace zákona. Výzkum byl zaměřen na praktické fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče. Výsledky výzkumu jsou následující. Bezplatné vzdělávání (60,3 %) bylo hodnoceno jako velmi přínosné, a to nejspíše z toho důvodu, že zhruba 60,3 % respondentů si může vybírat kurzy, které se jim líbí. Pěstouni, kteří mají omezenou nabídku a nemohou si z kurzů vybírat je pouze 6 % všech respondentů. Majorita všech respondentů (80 %) uvádí, že jsou spíše nebo zcela spokojeni s tématy, které v rámci vzdělávání mají na výběr. Zdá se tedy, že obavy z omezené nabídky vzdělávacích kurzů, ještě před novelou zákona, byly zcela zbytečné. Pěstouni byli také spokojeni s odborným poradenstvím (53,2 %), s krátkodobou a dlouhodobou odlehčovací péčí (41,4 %), s pomocí při kontaktu dítěte s biologickou rodinou (38,6 %). Z analýzy je také patrné, že je relativně velká skupina pěstounů, kteří s jejich právy a povinnostmi spokojeni nejsou. 19,5 % respondentů uvedlo, že jako naprosto nepřínosnou vnímají krátkodobou respitní péči, 18 % respondentů uvedlo jako nepřínosnou dlouhodobou respitní péči, jako neúčinnou uvedlo 22,3 % respondentů pomoc při kontaktu s biologickou rodinou. Jen 6,4 % respondentů vnímá jako zcela neúčinné bezplatné vzdělávání pěstounů a odborné poradenství 5,8 % respondentů. Zajímavým poznatkem, který analýza přinesla je, že spokojenost pěstounů s nabízenými službami je vázána na míru využívání daných služeb. Pěstouni, kteří služby čerpají, jsou se službami spokojenější než pěstouni, kteří služby nevyužívají. Tyto údaje jsou z období, kdy se služby orgánů sociálně právní ochrany teprve vytvářely a stabilizovaly (Analýza fungování dohod o výkonu pěstounské péče v ČR, 2015, s. 40 dle Pazlarová, 2016, s. 19). Je tedy dost pravděpodobné, že kdyby se stejný výzkum aplikoval nyní, výsledky analýzy by mohly být zcela odlišné.

4.1 Cíl výzkumu

Reich (2009, s. 44-47) uvádí, že jakmile si výzkumník vybere určité téma, které chce zkoumat, musí jej přeformulovat v problematiku, kterou se bude dále zabírat. K určení zkoumané problematiky dochází často na základě komunikace mezi výzkumníkem a zadavatelem. Zkoumaná problematika je otázkou nebo souborem

několika otázek, na které se výzkumník snaží nalézt odpověď. Jde tedy o zpřesnění tématu k objasnění toho, co se bude zkoumat. Již při zadávání tématu výzkumu, se objevují představy výzkumníka o cílech a výsledcích výzkumu. Cíl výzkumného šetření ukazuje, k čemu se jeho splněním můžeme dopracovat. Cílem obvykle není pouze vyřešení určité problematiky, ale také podoba prezentace výsledků výzkumu, možná aplikace výsledků v praxi eventuálně další návrh navazujícího výzkumu. Z toho důvodu nebývá formulován jen jeden cíl, ale je jich formulováno více.

Cílem mé bakalářské práce je *zjistit výzkumným kvalitativním šetřením vnímání novelizovaného zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, z pohledu pěstounů.*

Před vytvořením výzkumných cílů a jednotlivých otázek, jsem si sepsala oblasti, kterými se můj výzkum zabývá. Abych mohla určit jednotlivé oblasti, musela jsem si dobře nastudovat literaturu a vytvořit si ucelený pohled na danou problematiku. Výzkum bakalářské práce se tedy zabývá těmito pěti hlavními oblastmi:

1. Životní průběh pěstounské péče
2. Spolupráce pěstounské rodiny s aktéry sociálně-právní ochrany dětí
3. Práva a povinnosti pěstouna
4. Spokojenost s legislativou pěstounské péče
5. Spokojenost s finanční podporou

Ke každé oblasti jsem vytvořila několik dílčích cílů bakalářské práce. Na základě jednotlivých cílů jsem vytvořila určité otázky, které jsem následně pěstounům pokládala, abych zjistila jejich názor či pohled na danou oblast výzkumu. Dílčí cíle výzkumu jsou následující:

1. Zjistit, co daného člověka vedlo k tomu, aby se stal pěstounem.
2. Zjistit, jak probíhalo seznámení s dítětem a postupné zvykání si na sebe navzájem.
3. Zjistit, které období péče o dítě vnímají jako nejnáročnější.
4. Zjistit, jak probíhá spolupráce se subjektem, se kterým má pěstoun uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče.
5. Zjistit, jak probíhá spolupráce s pracovníky OSPOD.
6. Zjistit, jak hodnotí sepisování individuálního plánu dítěte.

7. Zjistit průběh přípravy na výkon pěstounství.
8. Zjistit, jak hodnotí průběžné vzdělávání pěstounů.
9. Zjistit, jak hodnotí možnost respitní péče.
10. Zjistit, jaký je názor pěstounů na podporu dítěte ve styku s biologickou rodinou.
11. Zjistit, jak hodnotí právo využít psychologické, psychiatrické a jiné odborné pomoci.
12. Zjistit, co si myslí o pravidelném hodnocení dohody o výkonu pěstounské péče.
13. Zjistit, jak vnímají aktuální nastavení zákonů, které upravují pěstounskou péči.
14. Zjistit, jaký je názor pěstounů na výši příspěvků, které pobírají k výkonu pěstounské péče.

4.2 Technika získávání dat

Mezi hlavní výzkumné metody získávání dat patří naslouchání příběhům, dotazování respondentů a získávání jejich odpovědí. Existují různé formy dotazování. První formou dotazování je forma dotazníku, který má pevně danou strukturu otázek a otázky jsou často laděny uzavřeně. Druhou formou dotazování je volný rozhovor, který na rozdíl od dotazníku nemá pevně danou strukturu, jde tedy o volné vyprávění respondenta. Třetí formou dotazování je polostrukturovaný rozhovor, který je jakousi střední cestou dotazování. Pro tento druh dotazování je typický definovaný cíl, osnova dotazování a velká flexibilita v procesu dotazování (Hendl, 2012, s. 164).

Hendl (2012, s. 166) uvádí, že kvalitativní rozhovor je charakterizován svobodou, kterou respondent při vyprávění má. Díky tomu, že tazatel dává respondentovi otevřené otázky, může si tak ověřit, jestli mu respondent dobře porozuměl. Mezi další výhodu kvalitativní metody patří možnost respondenta poskytnout osobní pohled a názor na určité téma. Respondent může také svobodně nabídnout či doporučit různé spojitosti a vztahy k dané problematice.

Vést kvalitativní rozhovor je jak uměním, tak vědou. Vyžaduje vysoké nároky na tazatele na jeho schopnosti porozumění člověku, přizpůsobivost, senzitivitu, soustředěnost a profesionalitu. Před realizací výzkumu nebo v jeho průběhu, je nutné si ujasnit obsah otázek, jejich znění a pořadí. Vhodné je začít se ptát otázkami na přítomnost a následně přejít k otázkám do minulosti či budoucnosti. Je také důležité určit adekvátní délku rozhovoru vzhledem k výzkumnému vzorku. Jako důležité se jeví také začátek

a konec rozhovoru. Před začátkem rozhovoru je třeba navázat s respondentem dobrý první kontakt, „prolomit ledy“ a zeptat se jej, zdali souhlasí s vedením rozhovoru a jeho nahráváním. Ukončení rozhovoru je také nedílnou fází celého rozhovoru. V některých případech je možné získat zajímavá data při ukončování rozhovoru nebo při loučení se s respondenty (Hendl, 2019, s. 166-168).

Pro získání výzkumných dat jsem si zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Než jsem začala provádět jednotlivé rozhovory s pěstouny, vyzkoušela jsem si jeden cvičný rozhovor s nezávislou osobou, která nemá zkušenost s pěstounstvím. Daná osoba mi pak poskytla zpětnou vazbu k mému vedení rozhovoru. Zjistila jsem tak, jaké chyby jsem při rozhovoru dělala. Při provádění rozhovorů s pěstouny jsem tak znala své slabiny a snažila se jim předejít. Respondenty jsem před začátkem rozhovoru seznámila s okruhy otázek, na které se jich budu ptát. V několika případech jsem zaznamenala, že se respondenti obávali rozhovoru, z toho důvodu, že si mysleli, že rozhovor bude detailně zaměřen na jejich znalost zákona. Když jsem jejich obavu zaznamenala, snažila jsem se je uklidnit a vysvětlit jim, že se tématu nemusí obávat, že mým cílem není zjistit jejich znalost legislativy. Snažila jsem se tedy pěstounům klást otevřené a konkrétně zaměřené otázky na témata, která se jich úzce dotýkají a se kterými se setkávají téměř každý den. Díky tomu, mi respondenti hladce rozuměli a neměli pocit, že je zkouším z jejich znalostí. Také jsem se snažila, aby otázky byly jednoduše formulované, aby neobsahovaly cizí slova a odborné termíny a aby respondenti dobře rozuměli otázkám, na které se jich ptám. Měla jsem promyšlené i dílčí podotázky, ale ne vždy jsem je použila. Některé dílčí otázky jsem si vymýšlela ve chvíli realizace rozhovoru. Snažila jsem se být v dotazování flexibilní a dotazovat se takovým způsobem, abych neovlivnila respondentův názor na dané téma.

4.3 Výzkumný vzorek

Vybrat správný výzkumný vzorek pro aplikaci výzkumu patří mezi nejsložitější fáze výzkumu. Určit a obhájit vybraná kritéria výběru souboru a opravdu všechny fáze výzkumu správně provést, je v praxi náročné. V kvalitativním výzkumu je velice důležitá reprezentativnost výzkumného vzorku. Náhodný výběr výzkumného vzorku se využívá minimálně nebo vůbec. Znamená to tedy, že ve většině případech se při kvalitativním výzkumu uplatňují tzv. nepravděpodobnostní metody výběru výzkumného vzorku (Mioviský, 2006, s. 127).

Charvát (2004 dle Miovský, 2006, s. 128) sepsal tři charakteristiky základních kritérií na metody výběru výzkumného souboru. Čerpal z literatury různých autorů a zjistil, že se spolu souhlasí ve třech základních kritériích:

- Postup výběru výzkumného vzorku při realizaci kvalitativního přístupu není určen předem a často se upravuje v průběhu výzkumu. U žádného výběru metody není dáno, že je ten nejvhodnější. Téměř vždy se využívá vícero kritérií výběru výzkumného vzorku najednou.
- Postup výběru výzkumného vzorku by měl být v úzké závislosti na cíli výzkumu. Výzkumný vzorek by měl být dostatečně rozmanitý, aby mohlo dojít k nasycení informací o zkoumaném objektu.
- Postup výběru výzkumného vzorku a jeho obměny by měl být podrobně popsán a zdůvodněn.

Abych došla k naplnění cíle své práce a zjistila názory pěstounů na novelizovaný zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, chtěla jsem si za výzkumný vzorek vybrat pěstouny, kteří s výkonem pěstounské péče začali ještě před datem 1. 1. 2013, kdy novela zákona vešla v účinnost. Tito pěstouni mají zkušenost jak s legislativním systémem pěstounské péče před novelou zákona, tak s legislativním systémem po novele zákona. Při vyhledávání pěstounů s tímto daným kritériem jsem zjistila, že nejsem schopna sehnat dostatek respondentů k rozhovoru, kteří by měli praktickou zkušenost s nastavením obou systémů. Rozhodla jsem se tedy ustoupit ze svých kritérií a hledat pěstouny, kteří mají alespoň zkušenost se stávajícím legislativním nastavením pěstounské péče a mohou tak zhodnotit svou spokojenost s aktuálním nastavením pěstounské péče. V průběhu jsem také narazila na fakt, že většina pěstounů, kteří vykonávali pěstounskou péči ještě před novelou zákona z roku 2012, si nepamatuje (až na výjimky) nastavení pěstounské péče před novelou zákona a ani žádné změny, které byly novelou zákona provedeny. Jako nedostatek považuji také to, že se mi nepodařilo provést dostatek rozhovorů s pěstouny, kteří by prošli odbornou přípravou k tomu, aby se stali pěstouny. Čtyři z pěti pěstounů, se kterými jsem rozhovor provedla, nemuseli projít odbornou přípravou k tomu, aby se stali pěstouny, a to z toho důvodu, že s výkonem pěstounské péče začali ještě před rokem 2013, kdy vešla novela zákona v účinnost. Před novelou zákona totiž pěstouni neměli povinnost projít žádnou odbornou přípravou. Když jsem tedy položila pěstounům otázku: Jak probíhala vaše příprava na to, abyste se stal/a

pěstounem? Zjistila jsem, že většina mých respondentů neprošla žádnou přípravou. Z toho důvodu se také tímto tématem v analýze dat nezabývám.

Pro realizaci výzkumu jsem si vybrala metodu záměrného výběru výzkumného zkoumaného vzorku, abych si mohla přesně určit kritéria výběru respondentů. Tato metoda je pravděpodobně nejčastěji užívanou metodou výběru v rámci kvalitativního výzkumu. Postupem výběru výzkumného vzorku je záměrné vyhledávání respondentů podle jejich určitých rysů či charakteristických vlastností. Právě určitá vlastnost nebo stav respondenta, je tím relevantním kritériem výběru. Z toho vyplývá, že tazatel vybírá respondenty podle určitých kritérií a podle jejich souhlasu se do výzkumu zapojit (Patton, 1990 dle Miovský, 2006, s. 135).

Můj výzkumný vzorek je tvořen příbuzenskými pěstouny, kteří mají z minulosti zkušenost s pěstounskou péčí nebo jsou aktuálně pěstouny a pečují o nějaké dítě. Respondenti se stali v minulosti pěstouny mezi lety 2006–2016. Každý z respondentů spolupracuje s nějakou doprovázející organizací, se kterou má uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Pouze jedna pěstounská rodina má uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče s magistrátem města Olomouce.

Při výběru výzkumného vzorku jsem chtěla mít rozhovor jak s pěstouny, kteří mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče s doprovázejícími organizacemi, tak s obecními úřady či obecními úřady s rozšířenou působností. Kontaktovala jsem tedy elektronicky Magistrát města Olomouce, ale bohužel jsem neobdržela žádnou odezvu. Také jsem kontaktovala 4 doprovázející organizace v Olomouci, které mi ochotně pomohli najít vhodné pěstouny pro realizaci rozhovoru. Každá z organizací mi pomohla domluvit konkrétní termín schůzky s pěstouny, abychom mohli společně provést rozhovor. 2 rodiny, se kterými jsem dělala rozhovor, jsem již znala. S první známou pěstounskou rodinou spolupracuji již druhým rokem a pravidelně se setkávám s dítětem, které je v rodině vychováváno. S touto rodinou jsem si tedy domluvila schůzku já sama. S další pěstounskou rodinou jsem si taktéž domluvila rozhovor sama, a to díky tomu, že znám slečnu, která je v pěstounské rodině vychovávána. Její pěstounské rodiče jsem však neznala. Celkem jsem tedy realizovala 5 rozhovorů s různými pěstounskými rodinami, z nichž jsem 2 pěstounské rodiny částečně znala a další 3 rodiny jsem měla zprostředkované ve spolupráci s doprovázejícími organizacemi. Jednalo se o organizace působící v městě Olomouc, konkrétně: ISIS – občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, Dobrá rodina o.p.s. a Maltéžská pomoc, o.p.s.

Rozhovory s respondenty probíhali po domluvě s nimi v jejich domácnosti, až na jednu pěstounku, se kterou jsem se setkala v budově její doprovázející organizace. Na pěstouny, které jsem neznala, jsem na základě jejich souhlasu získala zprostředkovaně kontakt od jejich doprovázejících organizací. Respondentům jsem tedy zatelefonovala a podle našich možností, jsem si nimi domluvila schůzku na určitý čas. Po telefonu jsem se jich nejprve zeptala, zdali souhlasí s rozhovorem a také jsem jim nastínila oblasti, kterých se rozhovor bude týkat. Před začátkem rozhovoru jsem ještě jednou zopakovala oblasti, na které se budu pěstouna ptát, seznámila jsem je s anonymitou všech zjištěných dat a zeptala se, jestli souhlasí s tím, že si rozhovory budu nahrávat. Všichni pěstouni s realizací rozhovoru i s nahráváním souhlasili. Rozhovory s respondenty byly různě dlouhé. Trvaly od 26 minut do 55 minut. Nahrané rozhovory jsem následně přepsala do elektronické podoby a využila program MAQDA (verze 11) k jejich následnému kódování a analýze získaných dat. Na základě přepsaných záznamů, jsem si určila kategorie a podkategorie oblastí, kterými se v práci zabývám. Přepisy transkripce jsou přepsané doslova, opravila jsem pouze vulgarismy a gramatické a stylistické chyby, aby text byl smysluplný a dobře srozumitelný. Snažila jsem se, aby transkripce byla autentická, proto jsem například neupravovala text, který byl ovlivněn nářečím. Anonymitu pěstounských rodin jsem zajistila přejmenováním všech jmen členů rodiny, aby nebylo možné zjistit, o jakou rodinu se v rozhovoru jedná. Taktéž jsem nevedla název organizace nebo jména sociálních pracovníků, se kterými rodiny spolupracují. Konkrétní jména sociálních pracovníků jsem nevedla. Místo toho používám pouze pojem – sociální pracovníce, a to vždy bez jména. Jména organizací taktéž nezmiňuji – místo toho používám pouze pojem – doprovázející organizace.

4.4 Analýza dat

Možností, jak členit, třídit a hodnotit získaná data, je nepřehledné množství. Podklady pro analýzu dat mohou být poznámky z rozhovorů, videozáznamy z pozorování, audionahrávky z rozhovorů nebo diskuzí ve skupinách, písemné vyjádření respondentů, poznámky ze studia dokumentů a další podklady, které se využívají ke kvalitativnímu výzkumu. Mými podklady pro analýzu dat jsou audionahrávky uskutečněných rozhovorů. Stejně tak, jak nejsou standardizované podklady analýzy dat, tak ani zpracování podkladů nemůže být pevně nalajnované. Třídících a vyhodnocovacích procesů existuje nepřehledné množství (Reichel, 2009, s. 164-165).

Pro setřídění a vyhodnocení sesbíraných dat jsem si zvolila techniku kódovací. Jde o rozdělování větších celků textu do menších celků neboli jednotlivých segmentů, v návaznosti na jejich vzájemnou souvislost. Segmenty textu se následně pojmenují a roztrídí do jednotlivých kategorií a podkategorií. Třídění a pojmenovávání dat se několikrát opakuje a zpřesňuje, aby v konečném důsledku vznikla přehledná osnova různých kategorií (Reichel, 2009, s. 164-165). V průběhu kódování se jsem se při analýze kvalitativních dat inspirovala kombinací dvou teorií, a to metodou zachycení vzorců a metodou kontrastů a srovnání.

Miovský (2006, s. 222) popisuje metodu zachycení vzorců jako celkem triviální analyzující nástroj, který stojí na zásadě vyhledávání opakujících se schémat, které se následně zaznamenávají. Jde tedy o vyhledávání určitých jevů či struktur, které jsou navzájem spojeny v určitém kontextu. Kvůli zobecňování a pojmenovávání určitých jevů, může docházet ke ztrátě specifčnosti a bohatosti popsaných příběhů. V průběhu výzkumu si výzkumník vytváří spojitosti jednotlivých jevů a od toho se odvíjí jeho porozumění tomu, jak daná problematika funguje. Neustále vkládá nové poznatky ze zjištěných dat do své představy o jevu, který zkoumá. Je třeba, aby se výzkumník neustále snažil své vytvořené struktury o určité problematice potvrdit a zároveň vyvrátit na základě nových dat, které sesbírá. Metoda zachycení vzorců mi pomohla se lépe zorientovat jednotlivých transkripcích a vytvořit kvalitní strukturu získaných dat. Jednotlivé struktury jsem vytvářela na základě opakujících se vzorců a jejich vzájemné souvislosti. Snažila jsem se také zohlednit kontext jednotlivých témat či příběhů, aby nedocházelo k zobecnění získaných specifických dat.

Čermák & Špepaníková (1998 dle Miovský, 2006, s. 223) a další autoři poukazují na negativní vnímání metody kontrastů a srovnání z řad některých ortodoxních obhájců. Je však zřejmé, že tato metoda je opravdu významná a prospěšná k analyzování výzkumných dat. Metoda kontrastování je velice užitečná technika, která nám pomáhá od sebe odlišit různé typy dat a upozornit na jejich odlišnosti a zároveň poukázat na to, v čem se data shodují. Kontrastování pomáhá také rozlišit výzkumná data v závislosti na určitém kontextu, který může mít zásadní vliv na jejich charakter. Při využívání metody kontrastů a srovnání jsem dokázala vyhledat různé spojitosti a odlišnosti sesbíraných dat. Hledala jsem, v čem se od sebe navzájem jednotlivá data odlišují a co je naopak spojuje. Snažila jsem se tedy v jednotlivých rozhovorech hledat výpovědi pěstounů, které se sobě podobaly a výpovědi, které byly kontrastní. V návaznosti

na nalezenou shodu či kontrast, jsem se snažila vyhledat určitý opakující se kontext, který by mi dokázal data propojit a případně zdůvodnit daný jev.

4.5 Výsledky výzkumu

Pomocí analýzy dat jsem určila konečné kategorie, se kterými vás v této kapitole detailně seznámím. Všechny kategorie mají přímý vliv na cíl mé bakalářské práce, kterým je zjistit, jak pěstouni vnímají novelizovaný zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Budu se tedy snažit jejich vzájemný vztah kategorií a cíle práce zachytit. Tím, že je mé téma bakalářské práce příliš obsáhlé a výzkumných kategorií vznikla celá řada, nebudu konkrétně rozebírat každou kategorii, která mi z analýzy dat vyplynula, nýbrž se budu zabývat jen několika vybranými kategoriemi. Kategorie, kterými se budu hlouběji zabírat, jsem si vybrala na základě jejich četnosti nebo na základě toho, že vnímám jejich relevantnost z rozhovorů s pěstouny.

Kategorie, které nebudu zkoumat dopodrobna jsou následující: Neužitečnost individuálního plánu, Komplikovaný vztah dětí s biologickými rodiči, Pouto mezi pěstouny a svěřenými dětmi, Náročná chvíle ve výchově, Dobrá spolupráce se školou, Pomoc skrze psychology, Nespolupráce učitelů, O dítě se neměl kdo postarat, Špatný zdravotní stav pěstouna.

4.5.1 Neznalost zákona z pozice pěstounů

Již při vytváření výzkumných otázek, jsem počítala s tím, že ne všichni pěstouni znají zákony, které upravují pěstounskou péči. Tomu jsem také uzpůsobila celý výzkum a ptala se pěstounů, na co nejvíce konkrétní otázky.

Při vedení rozhovoru jsem se ale několikrát setkala s tím, že pěstouni sami přiznali, že se v zákonech neorientují. Například když jsem se zeptala paní Evy, jak vnímá aktuální nastavení zákonů pěstounské péče, tak mi odpověděla: „*Já nevím, jaký zákon?*“ Následně jsem paní Evě vysvětlila, že bych ráda věděla, jestli je spokojená s tím, jaká má práva, povinnosti a jestli jí na aktuálním nastavení pěstounské péče něco vadí nebo jestli je spokojená. Otázka byla do rozhovoru vložena cíleně, abych zjistila, jestli se pěstouni v právní úpravě orientují a jak ji vnímají.

Když jsem se zeptala paní Anežky, jak by měl být zákon nastaven, aby vyhověl jejím potřebám? Paní Anežka mi odpověděla: „*Já takovým věcem vůbec nerozumím. Já si osobně myslím, že se chovají pěkně.*“ Z její výpovědi je patrné, že nastavení pěstounské

péče paní Anežka vnímá na základě přístupu sociálních pracovníků, kteří ji při výkonu pěstounské péče doprovází

4.5.2 Sociální pracovník jako průvodce zákonem

Nejvýznamnějšími aktéry systému pěstounské péče jsou sociální pracovníci OSPOD a sociální pracovníci doprovázejících organizací. Tito pracovníci jsou s pěstouny v častém kontaktu, proto se také spokojenost pěstounů s nastavením systému pěstounské péče odvíjí od spokojenosti s pracovníky OSPOD a pracovníky doprovázejících organizací.

4.5.2.1 Sociální pracovníci z doprovázejících organizací

Když jsem se zeptala paní Anežky, jak je spokojená s nastavením pěstounské péče, začala mi popisovat spokojenost se sociální pracovníci. Z toho tedy vyplývá, že spolupráce pěstounů se sociálními pracovníky je důležitá a je brána jako součást systému pěstounské péče. Paní Anežka: *„No já díky té paní Nemerádové (sociální pracovníci) su fakt spokojená. Ne fakt, to byla úplně úžasná žena, která mi ve všem vyhověla, se vším poradila a byla velice lidská. Byla i kamarádká a vždycky dodržela slovo.“*

Na otázku, jak jsou pěstouni spokojeni se spoluprací s doprovázející organizací, mi všichni respondenti sdělili, že jsou spokojeni. Zeptala jsem se jich: „A jak se vám spolupracuje s doprovázející organizací? Paní Marie: *„Jo, suprově, tam není žádnéj problém. Já jsem spokojená s paní sociální pracovníci.“* Paní Veronika: *„No já toho moc nepotřebuju. Ale když něco potřebuju, tak mně okamžitě vyjdou vstříc.“* Zeptala jsem se: „A je něco, co byste jim vytkla?“ *„Ne, jsou milí a příjemní.“* Paní Tereza je se spoluprací s doprovázející organizací taktéž spokojená. Cenní si především pracovníků organizace, které vnímá jako obrovskou oporu při řešení různých problémů. Paní Tereza má zkušenost z dob, kdy ještě nespolečně pracovala s doprovázející organizací. To období pro ni bylo velice náročné. Paní Tereza: *„Vy víte, že ti lidi (pracovníci doprovázející organizace), co tam jsou, že vám pomůžou, že stačí opravdu jen zavolat a ona mě vyslechne, vyřídí. To je hodně důležité. Ten, kdo by to neměl, tak nevím, jak by to zvládal. Člověk má problémy, jak se svýma dětma, tak s vnoučatama, takže člověk by se v tom opravdu utopil, kdyby nebylo takových lidí. To je teda můj názor. Protože když jsem ty dva roky nechodila nikam, tak já jsem nevěděla, co mám dělat, já jsem nespala. A najednou tady byla spousta lidí, kteří znali ty situace a pomohli mi. To si myslím, že je hodně důležitý.“*

4.5.2.2 Sociální pracovníci OSPOD

Spolupráce s pracovníky OSPOD je hodnocena převážně kladně. Pouze paní Eva uvedla, že spolupráce se sociální pracovníci z OSPOD je taková „těžší.“ Paní Marie na druhou stranu poukazuje na zaneprázdněnost sociálních pracovníků a jejich snahu odkazovat pěstouny spíše na spolupráci s doprovázejícími organizacemi. Na otázku, jak probíhá spolupráce s pracovníky OSPOD, mi pěstouni odpovídali následovně. Paní Veronika: *„Naše sociální pracovnice byla výborná. Já jsem si nemohla stěžovat. Vždycky jsme psali tu roční zprávu. My jsme museli psát k soudu zprávu, jak to pokračuje, jak se učí, jak je v pořádku zdravotně a všecko.“* Paní Anežka odpověděla: *„Výborně, ne fakt, já jsem velice spokojená. Velice, my jsme ju měli léta letoucí. Kdykoliv jsem měla zapotřebí jí něco říct, tak byla aji taková pro mě vrba. A tato nová paní je taky dobrá. Ta je tam teprve chvíli, ta v té práci teprve začíná, ale jde vidět, že se k té práci hodí.“* Chtěla jsem také zjistit, na koho se pěstouni obrací, v případě, kdy řeší nějaký problém. Zjistila jsem, že pěstouni nemají problém si říci o pomoc pracovníkům OSPOD. Paní Veronika: *„Zřejmě na sociálku, protože byla tady ta paní (sociální pracovnice), už ta nová, tak jsem z toho měla strach, ale ona je velice příjemná paní. **Ona taky říkala, že kdybych měla nějaký problém, tak mám zavolat.**“*

Paní Marie poukazuje na to, že pracovnice OSPOD se jí velice často střídají. Řekla ale, že jí to nevadí a že už si na to zvykla. Upozornila také na to, že pracovnice OSPOD jsou z jejího pohledu zaneprázdněné. Paní Marie: *„Já už mám teda osmou sociální pracovnici, protože si mě pořád přehazují. Oni toho mají hodně na tom OSPODu. Nejprve jsem chodila k jedné paní, pak mě dala k jiné paní, potom ta paní otěhotněla. A ještě předtím mě ta paní přesvědčila, abych šla do provázející organizace. Takže oni na to nemají čas, aby chodili po rodinách, k soudu a to všechno. Takže se nás tak nenápadně snažili zbavit.“* Doptala jsem se tedy, jak je spokojená se s spoluprací s pracovníky OSPOD. Paní Marie: *„Taky, **cokoliv, kdykoliv potřebuju, není problém.** A na to, že se pořád mění ty pracovnice, na to už jsem si zvykla.“*

Paní Eva mi sdělila, že spolupráce s pracovníci OSPOD pro ni není snadná. Paní Eva: *„No tam je to trošku těžší. Mně to připadá, že ten OSPOD to má prostě jako práci, dávat děti do domovů, ale už se trošku nepozastavují nad tím dítětem, čím si prošlo. A těžko se mi jí něco vysvětluje.“*

4.5.3 Vzájemná podpora pěstounů

Některé pěstounky si cenní možnosti se sdílet navzájem s dalšími pěstouny. Pěstouni mají možnost se seznámit s jinými pěstouny na různých akcích, pořádaných doprovázejícími organizacemi nebo v rámci vzdělávacích kurzů. Pěstouni se mohou vzájemně podporovat, obohacovat svými zkušenostmi a poučit se z chyb druhých. Mají také možnost se pokoušet navrhnout řešení různých případů, které trápí jiné pěstounské rodiny. Paní Tereza popisuje svoji zkušenost takto: *„No tím, že se tam ti lidi schází, tak si hodně pomáhají. Tam si lidi poradí. Já jsem se nikde nesetkala s lidma, kteří by byli tak ochotni si navzájem poradit, jak je to tam. To je strašně důležitý, že? Nebo podržet se. Když tam někdo zoufá, tak oni řeknou, to bude příště lepší, udělejte to takhle. Toto je strašně důležitý, že se schází a že si řeknou ti lidi, co potřebují.“* Paní Marie popisuje spokojenost se vzděláváním. Dříve navštěvovala různé přednášky. Když už se ale vyčerpala všechna témata, rozhodli se založit sdílejší skupinu pěstounů. Vždy si prý uvědomí, že by měla být vděčná za to, že nemá tak velké problémy, jaké třeba řeší jiní pěstouni. Paní Marie: *„Jako je to supr, protože my kolikrát zvládneme jenom to úvodní kolečko, protože vždycky někdo něco má.“* „To tam teda sedíte celé ty 4 hodiny a stihnete jen to úvodní kolečko?“ (respondentka se usmívá) *„No, tak některý ty případy jsou drsný. Některý fakt stojí za to. A já vždycky, když od tama jdu, tak si říkám: „Ježíš, ty se máš tak dobře.“*

4.5.4 Vzdělávání jako právo nebo povinnost

Vzdělávání je v zákoně pojímáno jako právo na bezplatné vzdělávání a zároveň jako povinnost pěstouna se vzdělávat 24 hodin ročně. Mě osobně zajímalo, jestli pěstouni vnímají vzdělávání spíše jako právo nebo jako povinnost. Z realizovaných rozhovorů jsem zjistila, že 3 respondenti hodnotí vzdělávání velice kladně, jedna respondentka jej hodnotí spíše jako neužitečné a jedna respondentka tvrdí, že vzdělávání je pro ni naprosto zbytečné. Všimla jsem si souvislosti mezi tím, že když pěstoun vnímá vzdělávání jako povinnost, hodnotí vzdělávání jako pro něj samotného nepřínosné. Na druhou stranu, pokud pěstoun vnímá vzdělávání jako právo, cenní si možnosti se vzdělávat a vnímá jeho užitečnost.

Z výpovědi paní Terezy vyplývá, že je část pěstounů, kteří vnímají vzdělávání jako povinnost, kterou musí ze zákona splnit. Paní Tereza: *„No, někteří tam samozřejmě chodí a už nám dopředu řeknou: „no potřebuju hodiny.“ 24 hodin, co bylo potřeba*

za rok. Takže otevřeně řeknou: „**jsem tady kvůli hodinám,**“ ale myslím si že z toho výběru, si může člověk může vybrat to, co ho zajímalo. Ne že by to tam odeseděl.“

Paní Anežka byla s většinou vzdělávacích kurzů nespokojená, až na výjimky. Paní Anežka uvádí, že přednášky poslouchala pouze v případech, kdy ji přednáška zaujala. Podle ní prý záleží na tom, jak umí přednášející pěstouny zaujmout. Paní Anežka: „*Oni tam huhňali, tak jsem to prd slyšela, co tam mluvíjou. Akorát když to bylo veselý, tak jsem to poslechla. Jednou tam byl chlap, co cosi vykládal. No ten byl tak nudnej, že jsme všeci málem usnuli. **Ono strašně na tom školení záleží, kdo tam přednáší.** Někdy to bylo na prd a někdy to bylo výborný. Já jsem tam chodila hlavně kvůli tomu obědu.*“

Paní Anežka si myslím, že vzdělávací kurzy nejsou pro pěstouny užitečné. Paní Anežka: „*Já si myslím, že je to škoda peněz, že by ty peníze měli dát spíš někde jinde. Já si myslím, že **těm dospělém to stejně vůbec nepomůže.** Já bych ty peníze než na takový vzdělávání, věnovala úplně někde jinde, protože každěj, kdo má ty děti, tak si osobně myslím, že jim tato školení nic nedají. Ale to je můj názor. Každěj jsme jinej, třeba jim to něco dalo. V závěru uvádí, že se těší, až její vnučka dosáhne plnoletosti a nebude muset dál kurzy navštěvovat. Paní Anežka: „*Ale jenom do 18 let dítěte, letos už nejdu nikam.*“*

Paní Veronika uvedla, že když zvládla vychovat tři děti, tak nerozumí tomu, proč by se měla dále vzdělávat. Paní Veronika: „*Mně to nic neříkalo, protože já jsem říkala, **mně už je sedmdesát let a já už jsem si svý prošla.** Vychovala jsem tři holky. Vnóčata, všeecko, takže si myslím, že... a **mě asi nikdo nebude radit, jak mám vychovávat děcka.** Pro ty mladší budiž, ale pro mě, starou babu si myslím, že to už nemá význam. Ať přindó za mnó já jim taky poradím.*“

Paní Anežka kladně hodnotí přednášející, kteří ji uměli zaujmout. Také se jí líbí, že se v rámci vzdělávání setkává stále stejná skupina lidí. Paní Anežka: „*A jednou jsme to měli úplně úžasný. Teda, to bylo nejlepší školení: první pomoc. Ale tam byly děvčata a jak ty to vedly... No to bylo něco úplně úžasnýho. A **to už jsme tam chodili pořád ti samí a byli jsme jak rodina.** To byla výborná sestava. To bylo teda úžasný, a dokonce nám dali aji časopis z toho kurzu s našima fotkama.*“

Paní Eva si myslí, že vzdělávání je užitečné a oceňuje možnost se dozvědět nové informace. Paní Eva: „*Jako ta povinnost, se vzdělávat, není vůbec na škodu. Je to strašně poučný. Já jsem se tam dozvěděla tolik věcí, co jsem vůbec nevěděla. Třeba o dětech, jak*

se k nim chovat, jak k nim přistupovat. Takže já jsem ráda, že se vzdělávám, mně o vůbec nevadí, že tam musím chodit.“

Paní Terezy jsem se přímo zeptala, jestli vzdělávání vnímá spíše jako právo nebo povinnost. Odpověď paní Terezy zněla takto: *„No já bych to brala jako právo, ne povinnost, protože mě vadilo že to bylo jenom 24 hodin a já bych třeba šla ještě na nějakou přednášku, ale to už se nemohlo. No a stát to dal prostě jako 24 hodin a hotovo, přes to jede vlak.“*

4.5.5 Styk s biologickou rodinou jako povinnost

Všichni pěstouni, se kterými jsem měla možnost vést rozhovor, nebyli spokojeni s tím, že ze zákona mají povinnost podporovat dítě ve styku s jeho biologickou rodinou. Téměř všichni respondenti uvedli, že styk dítěte s rodičem, má na dítě negativní vliv. Když jsem se doptávala na pozitiva styku dětí s biologickou rodinou, ani jeden respondent mi nebyl schopen uvést nějaké pozitivum. Když jsem se zeptala paní Marie na otázku, zda by mohl být kontakt s rodičem pro dítě užitečný, odpověděla mi následovně. Paní Marie: *„Já nevím. Já žádný neznám, pro který by to bylo dobrý. Oni teda tvrdí, že ten styk s těma rodičema je dobrej pro ty děti, ale já osobně na tom nic dobrýho nevidím.“*

Většina respondentů se cítí být do podpory dítěte ve styku s biologickou rodinou nucena. Paní Tereza: *„No podle těch nových zákonů tak nějak do toho člověka nutí. Ale já si myslím, že to vždycky ty děcka hrozně rozhodí psychicky. Oni je nemají v péči, protože nejsou zřejmě v pořádku. A teď to vezmu na Honzovi (svěřené dítě). Přejde do rodiny toho táty a teď mu táta naslibuje: Půjdem na hokej. Honza byl nadšenej ale táta přišel z hospody k ránu. Takže ty děcka to určitě psychicky hrozně rozhodí ale přesto že oni by rádi.“* Z toho vyplývá, že ne vždy má na děti styk s rodiči dobrý vliv. Zároveň však děti chtějí být se svými rodiči v kontaktu.

Dále paní Tereza uvádí: *„A teď si vemte, že ty rodiče ještě navíc někteří berou drogy. A to dítě teď do toho prostředí přijde. To dítě si toho rodiče idealizuje, je to můj tatínek, je to má maminka. A myslím si, že to není dobrý, když má takovej šok z toho, že rodiče nejsou takový. Ale zákon říká, že je to nutný.“* Doptala jsem se: *„A jak by se to tedy mělo řešit?“* Paní Tereza: *„No já si myslím, že by to mělo být na rozhodnutí té sociální pracovnice, aby posoudila, jestli vůbec může to dítě tam může jít. Měly by se dohromady s těma pěstounama domluvit. No jako striktně to zakázat nejde, protože to*

*dítě si může toho rodiče vyhledat, až je větší samo a bude to ještě horší že. Takže není možný zabránit tomu styku s těma biologickýma rodičema. Ale někdy by tam neměli ty děti nutit chodit. Třeba ze zákona museli podle rozsudku každé sudej týden jít k tátovi nebo k mámě. A on to teda prožíval příšerně. On tam nechtěl jít, brečel. Pak jsme to teda nějak omluvili, že byl nemocnej, tak jsme to oddalovali. A ted'ka mně řekl: „**je mně 18, k tátovi chodit nebudu!**“*

Paní Marie taktéž není spokojená s tím, že se jí svěřené dítě musí stýkat s biologickou mámou. Paní Marie: *„Já bych to zakázala, protože to těm dětem dělá v hlavě akorát nepořádek.“* Paní Marie vždy doufá, že její dcera (máma svěřeného dítěte) se napraví, ale vždy marně. Paní Marie: *„Já vždycky, když už si myslím, že to bude tak, jak to má být, tak moje dcera zas něco vyvede. Takže nehledě k tomu, že ona je manipulátor a citovej vyděrač. Takže ona (matka), když Danielka (svěřené dítě) něco nechce, tak ona začne brečet a Denča změkne.“* Je vidět, že dítě je ze styku s matkou rozhozené. Paní Marie: *„Já bych to nejradši zakázala. Minulej rok jsem jí Danielku půjčila na měsíc na prázdniny a Danielka říká: „**Babičko, už mě tam nedávej na tak dlouho. 14 dní stačí a mamince to neříkej, nějak to zaříd'**“.* A pak brečí samozřejmě že?“

Paní Veronika uvádí, že si stěžovala na styk dítěte s biologickou rodinou už u soudu. Paní Veronika: *„Akorát teda chtěla jsem teda u toho soudu, když se nás ptali, jestli máme nějaký připomínky, tak jsem chtěla říct, že jo, že bych nechtěla, aby se stýkala s ňou (s biologickou mámou). Já bych bévala byla radši ani s jedným z rodičů. **Oni řekli, že to ne, že oni nejsou zbaveni rodičovských práv a já jim ju musím kdykoliv dát. A to mě dost jako štvala.** Doptala jsem se tedy pěstounky, kdyby bylo v její moci nastavit styk dítěte s biologickou rodinou, jak by to vypadalo? Paní Veronika: „**Řekla bych, že až bude rozumná, tak ať si pak zvolí, jestli chce.**“ „Ale než si to rozhodne sama, tak byste to zakázala nebo povolila?“ Paní Veronika: *Zatím bych to zakázala, protože **to má na ňu negativní účinky, aspoň u nás.****

4.5.6 Omezená práva pěstounů

Všech pět respondentů si mi stěžovalo, že mají velice málo práv. Respondenti nerozumí tomu, proč musí mít souhlas biologického rodiče, když chtějí zařídit záležitosti, týkající se dítěte. Pěstouni argumentují tím, že se o svěřené děti musí starat, zodpovídají

za ně, ale přitom jejich práva jsou omezená. Nelíbí se jim, že určitá omezení jim přináší akorát problémy.

Paní Veronika poukazuje na to, že za svěřené dítě zodpovídá, ale nemůže sama zařídit ani cestovní pas. K jeho vyřízení potřebuje souhlas rodiče dítěte. Paní Veronika: „*Akorát mě zaráží u těch pěstounských zákonů. Tak já za ňu zodpovídám, já za ňu ručím, všechno možný a třeba když jsem šla vyřizovat pas, tak jsem musela mět mamu k tomu. Já jsem jim tam tehdá říkala, tak to je nějak postaveny na hlavu né? Tak já ju mám v pěstounské péči soudně a vy chcete abych já u pasu dovedla mamu její?*“

Paní Marie: „*Máme málo práv. Máme hodně povinností a málo práv. A kromě toho, že můžeme určovat styk s dětma, tak nemáme žádná jiná práva.*“ „A jaké právo máte třeba na mysli? „*Třeba když potřebuju jí prodloužit pas, tak musím sehnat některýho z rodičů.*“

Paní Marie: „A kromě těch práv byste ještě něco chtěla změnit?“ „*Ne, asi je to všechno. Spíš bych omezila ty práva těch rodičů. Oni jich mají zbytečně moc. Naštěstí teda zrušili ten zákon o ošetření dětí, že jsme museli mít souhlas rodičů. To byla hrozná blbost.*“

Paní Eva mluví o tom, že dříve tolik nevnímala, že jsou její práva omezená. Když ale začala řešit, že by se rádi jako rodina přestěhovali do zahraničí, s čímž souhlasí i biologická matka dítěte, stále není snadné přestěhování uskutečnit. Paní Eva: *Já jsem to (omezená práva) nejdříve neřešila, pak jsem ale poznala přítele, který žije v zahraničí. Tak teď nastal problém, protože bysme se chtěli přestěhovat tam a jelikož já v podstatě nejsem zákonný zástupce, tak nemůžu nic. Ona (svěřené dítě) patří v podstatě jakoby Českému státu. Je to strašně složitý, komplikovaný. Řešíme to se sociální pracovníci z doprovázející organizace, s OSPOD. A říkám, to je strašný. Mně to přijde takový jak komunistický.*“

4.5.7 Respitní péče jako odpočinek

Téměř všichni respondenti využívají práva na respitní péči a jsou s ní velice spokojeni. Respondenti poukazují na to, že jsou chvíle, kdy si potřebují odpočinout a díky respitní péči, je jim odpočinek umožněn. Velice kladně hodnotí také to, že i děti se mohou zabavit a být v kontaktu se svými vrstevníky. Pouze jedna respondentka uvedla, že respitní péči nevyužívá, protože nemá potřebu ji využívat.

Paní Anežka hodnotí velice kladně nejen možnost odpočinku pro pěstouny, ale i zabavení svěřených dětí. Paní Anežka: „Každý rok jezdí s dědou k moři a dostávají na to peníze od sociálky“. „A myslíte si, že je to užitečný?“ „**No každopádně je to užitečný.** Já osobně si myslím, že by to děcko mělo být celý dva měsíce někde mimo domov a užívat si s děčkama a nebýt s dospělými nebo být s rodičema někde týden. Hlavně ty **tábory jsou dobrá věc.** A Andrejka teda naštěstí jezdila pravidelně na ty tábory a každý rok jezdila k moři a se školou byla v Londýně.“

Paní Tereza navíc oceňuje možnost spojit respitní péči se vzdělávacími kurzy. Také je ráda, že může trávit čas mezi lidmi, se kterými by se jinak nesešla. Paní Tereza: „*My jsme tam jezdili na ty pobyty, na výlety s Honzou. **No aspoň jsem ho dostala někam ven mezi děcka.** A na těch pobytech musel být mezi děčkama, tak jsem byla ráda. A my jsme měli vždycky školení a děcka měli nějakou zábavu, takže jednak si člověk oddechnul, nemusel vařit 3 dny, o nic se starat a jednak probíhalo to školení. Přece jenom je to náročné to dítě mít 24 hodin denně že. To není práce na 8 hodin a končím. A **tam opravdu si všichni oddechli, byl klid, byla pohoda** venku že, Takže ty pobyty jsou skvělé. No a taky jsem se potkala se spoustou lidí, který nevidím celý rok kromě tam, co se známe, protože jsme roztroušeni po celé Olomouci.“*

Paní Marie respitní péči nevyužívá. Respitní péči nepotřebuje, protože má možnost si odpočinout kdykoliv, kdy se její svěřené dítě stýká se svou biologickou rodinou. Paní Marie: „*Využila jsem jednou tábor a Danielce se tam nelíbilo. **My to nepotřebujem.** Nehledě k tomu, že matka se s ní stýká, a ještě si ji půjčuje druhá babička, takže jako nepotřebuju, že by chodila ještě někam jinam.“*

4.5.8 Dostatečné finanční zaopatření

Z rozhovorů s pěstouny vyplynulo, že většina respondentů je spokojena s výší pěstounských dávek. Z toho tedy vyplývá, že pěstounské rodiny jsou dobře zaopatřené a nikterak nestrádají. Pouze jedna pěstounka, která pečuje o svěřené dítě společně s bývalým manželem uvedla, že vůbec neví, kolik činí pěstounské dávky, protože dávky dostává právě on. K tomu ale dodala, že jí svěřené dítě rozhodně nestrádá. Pouze jedna respondentka byla s výší dávek nespokojená. Porovnávala dávky pěstounské péče s minimální mzdou, která se pravidelně, na rozdíl od odměny pěstouna, zvyšuje.

Paní Tereza: „*Musím říct, že já teda nekouřím a nepiju. My teda hodně utratíme za cestování, **ale nežijem si špatně, opravdu ne.** Tak já si myslím že ten příspěvek je*

dobrý, jako co on ještě dostává kromě mého platu pěstoun a teď nám zvýšili plat pěstouna.“ Paní Tereza tedy mluví o tom, že jejich rodina nestrádá. Zároveň ale uvádí, že je vhodné práci pěstouna dobře odhadnotit, protože je to práce náročná. Paní Tereza: *„My jsme měli osm tisíc. Co to je osm tisíc? Dvacetčtyři hodin denně starat se o dítě. Většina z těch dětí v pěstounské péči má nějakou vadu, proto je ta péče o ně náročná.“*

Paní Eva také podotýkala, že práce pěstouna je velice náročná a myslí si, že výše příspěvků by mohla být vyšší. Paní Eva také vnímá rozdíl v pěstounské péči příbuzenské a cizí. Z jejích slov lze vyvodit, že by bylo vhodné lépe ohodnotit zejména pěstouny cizí. Paní Eva: *„No, **myslím si, že to teda není zas tak moc.** Protože třeba minimální mzda se pořád zvyšuje a tam je ten příspěvek pořád ve stejné výši. Takže nic moc, myslím si, že ti pěstouni mají dost velkou práci a měla by se tím příspěvkem ohodnotit, protože je to náročná práce. Protože toto je moje neteř, tak jsou ty geny naše nějak v rodině, takže vím. Ale kdybych měla třeba úplně cizí dítě, tak tam je úplně jiný přístup k tomu dítěti. Oba dva se musí navzájem podporovat.“*

Paní Marie je s výší příspěvků velice spokojená. Dokonce ani dříve nepočítala s tím, že bude za práci pěstouna ohodnocena. Zeptala jsem se, jestli je výše příspěvků dostačující. Paní Marie: *„**Tak pro mě určitě. A jako pro ty, co chodí do práce a jsou dva, tak je to hodně peněz.** Já jsem tenkrát nevěděla, že ani nějaký peníze dostanu. Já jsem si říkala, že když jsem uživila dvě děti, tak užívám aji třetí. A na ty předchozí dvě jsem nedostávala nic.“*

4.5.9 Soudní rozhodnutí

Někteří respondenti při rozhovoru samovolně otevřeli témata jako: zdlouhavý soudní proces nebo komplikovanost systému. Tato témata pěstouny trápí zejména ve chvílích zprostředkování pěstounské péče, kdy je třeba jednat rychle, ale celý proces brzdí soudní rozhodnutí nebo ve chvílích, kdy pěstouni potřebují učinit velká rozhodnutí, ale nastavený systém jim v tom brání.

Paní Marie popisuje, jak pro ni bylo obtížné čekat na rozhodnutí soudu, než se mohla začít starat o svěřené dítě. Paní Marie: *„**Nejhorší pro mě bylo čekat na to, než jsem ji měla přikleplou. Ty soudy strašně dlouho trvaly. Než to nabylo právní moci, to bylo fakt tak strašně zdlouhavý.** Ona tedy byla v kojeňáku měsíc a týden a hned jak to nabylo právní moci, tak už jsem ji měla nachystanou a vzala jsem si ji.“*

Jak jsem již zmínila v kapitole 4.5.6 Omezená práva pěstounů, chtěla bych se na situaci paní Evy podívat z jiného úhlu pohledu. Paní Eva vnímá velice negativně to, že se nemůže snadno přestěhovat se svěřeným dítětem do zahraničí. Zeptala jsem se tedy paní Evy, kdyby ona mohla být ten člověk, který může ovlivnit průběh vyřizování této situace, jak by to řešila. Paní Eva: „*Tím že my jsme v EU, a i přítel žije v EU, tak bych to neřešila až tak, jak oni to řešijou. Všechny ty soudy a právně jak to řeší. Že prostě, **udělat to nějak, jednodušeji. Ne to tak ztěžovat jako. Jako paradoxem je, že největší problém dělá Česká republika a ten druhý stát-dobrý. Takže bych ten proces zjednodušila.***“

Paní Evu trápí také komunikace mezi jednotlivými úřady a že nemá dostatečnou podporu ve státních institucích. Paní Eva: „*Paní z OSPODu se vyptávala na mezinárodní úřad, který se zabývá pěstounskou péčí. A ona zatím nedostala zpětnou vazbu, co se týče dané zahraniční země. Z dané země ještě žádná zpráva o tom, jak by to tam fungovalo a jestli by si ji (svěřené dítě) převzal určitý Úřad, nepřišla. Mezinárodní úřad dal zpětnou vazbu, že zatím nemá zkušenost s danou zahraniční zemí, **takže neví.** A to si ještě budu muset zaplatit překlad všech soudních rozhodnutí.*“

4.6 Diskuse

V této části práce bych se ráda věnovala zhodnocení výzkumných výsledků. Výsledky výzkumu zároveň porovnám s prostudovanou literaturou. Hlavním tématem této kapitoly, bude reflexe zjištěných dat s odkazem na cíl bakalářské práce. V závěru této kapitoly se zamyslím nad možnými slabinami realizovaného výzkumu. Cílem mé bakalářské práce je zjistit výzkumným kvalitativním šetřením vnímání novelizovaného zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, z pohledu pěstounů.

Hned ze začátku bych ráda podotkla, že není zcela jednoduché popsat vnímání pěstounů daného zákona, a to z mnoha důvodů. Tím, že je téma bakalářské práce pojato velmi obecně a zabývá se celkovým nastavením systému pěstounské péče, není snadné získat ucelené názory pěstounů v celé šíři tohoto tématu. Pěstouni navíc běžně nevnímají, že existuje nějaká legislativa, která upravuje systém pěstounské péče. Pěstouni vykonávají každodenně pěstounskou péči a vnímají ji jako běžnou součást jejich života. Proto, když jsem se svých respondentů dotazovala, co si myslí o aktuálním nastavení systému pěstounské péče, nebyl mi téměř žádný z respondentů schopen odpovědět. Jelikož jsem s tímto faktem při sestavování výzkumných cílů a otázek předem počítala, naformulovala jsem konkrétní otázky na základě toho, co já osobně si myslím, že

pěstouni při výkonu své profese vnímají jako důležité a s čím se běžně setkávají. Tím jsem však sama značně ovlivnila výzkum mé bakalářské práce. Musím tedy počítat s tím, že získaná výzkumná data byla z části ovlivněna tím, jaké otázky jsem svým respondentům pokládala, což považuji za slabinu svého výzkumu.

Většina pěstounů velice podrobně hovořila o svých právech a povinnostech. Mezi nejvíce zmiňovanou povinností pěstounů patří povinnost podporovat svěřené dítě ve styku s biologickou rodinou. Konkrétně je právo pěstouna specifikováno v § 47a odst. 2, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Je zde uvedeno, že pěstoun má povinnost podporovat dobré vztahy dítěte s jeho blízkými a dovolit rodičům se s dítětem stýkat, pokud soud nerozhodne jinak. Na základě mého výzkumu jsem zjistila, že pěstouni jsou nespokojeni s tím, že se jejich svěřené děti musí stýkat se svými biologickými rodiči. Většina pěstounů uvedla, že pokud by o styku s rodiči mohli rozhodovat oni sami, tak by jej zrušili. Pěstouni poukazovali na to, že styk dětí s rodiči má na dítě velice neblahý vliv, který dítě může zásadním způsobem poznamenat. Většina pěstounů si myslí, že by styk dítěte s biologickým rodičem neměl být povinností, ale že by si o tom mělo rozhodovat dítě samotné. Názory pěstounů potvrzuje také paní Pazlarová (2016, s. 91), která uvádí, že je spousta pěstounů se kontaktu dítěte s biologickou rodinou obává. U většiny pěstounů tato nedůvěra vychází z období, kdy ještě nebyli doprovázeni žádnou organizací, která by jim s navázáním kontaktu pomohla. Na základě dlouhodobé práce se postupně názory pěstounů na škodlivost styku dětí s biologickými rodiči mění. V rámci výzkumu jsem se nesešla s jediným názorem pěstouna, který by škodlivost styku dítěte s biologickými rodiči nespatořoval. Můj názor na tuto problematiku je takový, že by se měl zohlednit názor především dítěte, který by měl mít možnost se ke styku s jeho rodiči vyjádřit. Zároveň je potřeba komunikovat s pěstouny a vést je k tomu, aby neovlivňovali názor dítěte. Pokud se dítě s rodičem setkávat nechce, mělo by se zkoumat, jaké důvody ho k tomu vedou. Rozhodně by ale do styku nemělo být dítě nuceno.

Téma vzdělávání pěstounů bylo velice kontroverzním tématem. Názory pěstounů na povinnost a zároveň právo si rozšiřovat své znalosti a dovednosti se dosti odlišovaly. V § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí je psáno, že povinnost vzdělávat se v oblasti výchovy a péče o dítě je stanovena na 24 hodin ročně. Zároveň je ale vzdělávání v zákoně popsáno jako právo na bezplatnou možnost se vzdělávat. Z výzkumu vyplývá, že část pěstounů vnímá vzdělávání jako právo se

vzdělávat a rozšiřovat své schopnosti a dovednosti a druhá část pěstounů vnímá vzdělávání spíše jako povinnost, kterou ze své pozice musí dodržovat.

Když porovnám své výsledky výzkumu s kvantitativním výzkumem z roku 2015, kdy bylo bezplatné vzdělávání hodnoceno 60,3 % respondentů jako velmi přínosné (Analýza fungování dohod o výkonu pěstounské péče v ČR, 2015, s. 40 dle Pazlarová, 2016, s. 19), zjistíme, že výsledky obou výzkumů jsou dosti podobné. Z pěti respondentů byli tři respondenti velice spokojeni, jeden respondent spíše nespokojen a poslední respondent hodnotil vzdělávání jako neúčinné.

Dle mého názoru se vnímání pěstounů liší od jejich povahy a osobního nastavení se celý život vzdělávat. Myslím si, že je užitečné vzdělávat pěstouny a rozvíjet tak jejich výchovné kompetence. Dle mého názoru je vzdělávání užitečné, i když tento názor všichni pěstouni nesdílí. Jak píše Tureckiová (2008, s. 51) odborné vzdělávání je zaměřené na přípravu na kompetentní výkon pracovní funkce, která se od člověka, jako profesionála vyžaduje. Z toho vyplývá, že pokud pěstoun vykonává pěstounskou péči, má také povinnost se vzdělávat v oblasti svých kompetencí.

Účastníci výzkumu často poukazovali na to, že mají málo práv a mnoho povinností. Často mluvili o tom, že za svěřené děti ručí a zodpovídají, ale jejich práva jsou omezená. Paní Marie to popsala následovně: „*Máme hodně povinností a málo práv.*“ Když jsem se paní Marie zeptala, co by na systému pěstounské změnila, odpověděla mi: „*Spíš bych omezila ty práva těch rodičů.*“ Nejčastěji pěstouny tíží to, že nemohou být zástupci svěřených dětí a k vyřizování různých záležitostí potřebují souhlas rodiče. Já osobně si myslím, že stížnosti pěstounů na jejich omezená práva jsou oprávněná. Zvláště pokud je komunikace mezi pěstouny a biologickými rodiči komplikovaná, dovedu si představit, že získat schválení či podpis rodiče dítěte, může být opravdu náročné a komplikované.

Velice kladně pěstouni vnímají možnost využít respitní péči. Téměř všichni respondenti uvedli, že jsou rádi, že si mohou odpočinout. Péči o dítě často popisují jako čtyřiašedesátihodinovou náročnou péči, po které si pěstoun odpočinek rozhodně zaslouží. Repitní péče je mými respondenty často využívána. Pouze jedna pěstounka uvedla, že nemá potřebu respitní péči využívat. Na integrovaném portálu (MPSV, Dohody o výkonu pěstounské péče [on-line]) je psáno, že respitní péče nabízí pěstounům péči, která jim zajistí odpočinek od náročné specifické péče o děti. Ze zjištěných dat lze vyčíst, že

pěstouni tohoto práva využívají v souladu s daným účelem si odpočinout. Z mého pohledu je právo využít respitní péči pro pěstouny velice užitečné. Chtěla bych zmínit, že doprovázející organizace pěstounům nabízejí spoustu možností, jak respitní péče využít. Právě díky jejich práci a široké nabídce, je respitní péče hojně využívána.

Finanční zajištění pěstounských rodin je dle vnímání pěstounů dostačující. Většina pěstounů uvedla, že si nemohou na finanční zajištění stěžovat a že svěřené děti nikterak nestrádají. Dávky pěstounské péče jsou upraveny v § 47, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Všichni respondenti mého výzkumu mají nárok na stejné dávky pěstounské péče. Výše některých příspěvků se liší pouze podle věku svěřeného dítěte. Jak uvádím již v teoretické části mé práce, u odměny pěstouna je dávka pěstounovi prarodiči či praprarodiči dítěte přiznána pouze v situacích zvláštního zřetele. Já jsem vedla rozhovor s respondenty, kterým dávka byla přiznána na základě situací zvláštního zřetele. I z toho důvodu je možné, že téměř všichni pěstouni byli s výší dávek spokojeni.

Zjištění, že někteří pěstouni vnímají systém pěstounské péče podle spokojenosti se spoluprací se sociálními pracovníky doprovázejících organizací či OSPOD, je velice zajímavé. Z toho vyplývá, že sociální pracovníci jsou určitými průvodci legislativou pěstounské péče a pomáhají pěstounům se v systému zorientovat. Dané zjištění se shoduje s tím, o čem píše paní Pazlarová (2016, s. 83). Doprovázející organizace nabízí pěstounům služby, které jim pomáhají dosáhnout svých práv a plnit povinnosti, které jim ukládá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Cílem poskytovaných služeb je podpora pěstounské rodiny při péči o svěřené dítě. Z výzkumu je patrné, že pěstouni jsou spokojeni se spoluprací jak s pracovníky OSPOD, tak s pracovníky doprovázejících organizací. Většina z nich by se klidně na pracovníky obrátila o pomoc nebo radu. Když tohle zjištění porovnáme s tím, co píše paní Pazlarová, zjistíme že díky novelizaci zákona došlo ve spolupráci sociálních pracovníků s pěstouny k pozitivní změně. Pazlarová (2016, s. 85) upozorňovala na to, že před novelizací zákona byl systém podpory pěstounů neefektivní především z toho důvodu, že sociální pracovníci OSPOD neměli s pěstouny navázán důvěrný vztah, jaký by byl pro vzájemnou spolupráci žádoucí. Díky tomu, že vztah pěstounů a pracovníků OSPOD nebyl nikterak blízký, pěstouni se neradi svěřovali se svými starostmi či problémy, které péči o dítě doprovázely.

Když jsem se zeptala paní Anežky na to, co si myslí o tom, jak je nastavená pěstounská péče, odpověděla mi: „*No já díky té paní Jílkové su fakt spokojená. Ne fakt,*

to byla úplně úžasná žena, která mi ve všem vyhověla, se vším poradila a byla velice lidská. Byla i kamarádká a vždycky dodržela slovo.“ Z této výpovědi lze vypožorovat, že sociální pracovníci jsou pro pěstouny velkou oporou. Jiná respondentka uvedla, že je velice ráda, že má možnost navštěvovat doprovázející organizaci. Dříve, když tu možnost neměla, bylo pro ni více obtížné v roli pěstouna obstát. Můžeme tedy vypožorovat, že povinnost uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, má své dobré výsledky.

Z výsledků výzkumu je možné zachytit spokojenost pěstounů nejenom s podporou ze strany sociálních pracovníků, ale také ze strany pěstounů navzájem. Tím, že mají pěstouni možnost se setkávat v rámci vzdělávání, různých akcí pro pěstouny nebo pobytů, mohou tak vytvářet nová přátelství a vzájemně se ve výkonu pěstounské péče podporovat. Paní Pazlarová (2016, s. 91) píše o tom, že v některých organizacích se využívá tzv. moderovaných diskuzí, kde mají pěstouni možnost vzájemně sdílet své zkušenosti a podělit se o ně s dalšími pěstouny. Z výzkumu je patrné, že většina respondentů využívá skupinových moderovaných diskuzí. Možnost skupinového vzdělávání, kdy se pěstouni mohou podělit o své zkušenosti a obohacovat se navzájem, je pěstouny hodnocena velice pozitivně a přínosně.

Velice negativně vnímali někteří pěstouni komplikovanost systému pěstounské péče a zdlouhavý soudní proces. Komplikovanost systému pěstounům brání realizovat určitá rozhodnutí. Nelíbí se jim, že státní subjekty mezi sebou nedokáží efektivně komunikovat a poskytnout pěstounům podporu, kterou zrovna potřebují. Tento fakt pěstouni vnímají velice negativně. S tím se shoduje i paní Pazlarová (2016, s. 42), která popisuje, že zájemci o pěstounskou péči vstupují do procesu zprostředkování se zájmem postarat se o svěřené dítě co nejdříve. V momentě, kdy se žadatel rozhodne převzít dítě do své péče, očekává, že se o něj bude moct ihned začít starat. Realita je ale bohužel jiná a celý proces zprostředkování může trvat i několik měsíců. Někteří žadatelé tak mohou být s procesem zprostředkování nespokojeni. Tady je prostor pro sociálního pracovníka, aby žadateli vysvětlil průběh a trvání procesu zprostředkování.

Lze tedy konstatovat, že cíl bakalářské práce byl naplněn. Povedlo se mi zjistit, jak pěstouni vnímají konkrétní oblasti systému pěstounské péče a zachytit různé souvislosti a kontexty, které si pěstouni s tématem novelizace zákona spojují. Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit vnímání novelizovaného zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí z pohledu pěstounů. Vnímání pěstounů daného zákona se vzájemně liší, což je naprosto přirozené. Je třeba také podotknout, že získaná data jsou tedy

ovlivněna individualitou každého respondenta. Stejně tak, jako každý člověk vnímá různé věci odlišně, tak pohled pěstounů se na různá témata lišil.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit vnímání novelizovaného zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí z pohledu pěstounů. K naplnění stanoveného cíle jsem si zvolila metodu polostrukturovaných rozhovorů. Abych mohla zformulovat jednotlivé otázky výzkumu, musela jsem si dobře nastudovat právní úpravu pěstounské péče a další relevantní literární zdroje. Následně jsem provedla rozhovory s pěti respondenty, kteří vykonávají profesi pěstouna. Hlavní kapitoly práce se věnovaly tématům: náhradní rodinná péče, aktéři pěstounské péče, konkrétní změny novelizovaného zákona, práva a povinnosti pěstounů a tématu finanční příspěvky.

V průběhu realizace výzkumu mne překvapilo, jak pěstouni vnímají právní úpravu pěstounské péče. Zjistila jsem, že pěstouni neznají zákony, které upravují pěstounskou péči. Pěstouni tedy nevnímají přímo legislativu pěstounské péče, nýbrž spolupráci s pracovníky doprovázejících organizací a pracovníky OSPOD. Na základě spolupráce s pracovníky, pěstouni hodnotí právní úpravu pěstounské péče, lépe řešeno, celý systém pěstounské péče. Z toho vyplývá, že pěstouni vnímají obrovskou podporu z řad sociálních pracovníků, kteří je při výkonu pěstounské péče doprovázejí.

Stejně tak mne překvapila důležitost spolupráce pěstounů navzájem. Pěstouni vnímali velice pozitivně, že mezi sebou mohou sdílet své zkušenosti, být si oporou a obohacovat se navzájem. Pěstouni si tak v podstatě nabízejí velice hodnotnou oporu, aniž by ji musela zásadním způsobem korigovat nějaká právní úprava.

Důležitým poznatkem výzkumu je vnímání pěstounů, kteří často upozorňují, že mají málo práv a hodně povinností. Nelíbí se jim, že musí zodpovídat za svěřené dítě a zároveň nemít právo rozhodovat o tom, co se dítěte přímo týká. Jako povinnost pěstouni vnímali i podporu styku dítěte s jeho biologickou rodinou. Toto téma vyvolalo v pěstounech velkou míru nesouhlasu. Pěstouni nesouhlasili s tím, aby se dítě s biologickým rodičem setkávalo. Pěstouni poukazovali na to, že dítě je do styku s rodičem nuceno, i když nemá zájem se s rodičem setkávat. Téměř všichni respondenti se shodli na tom, že styk dětí s rodiči, má na děti velice neblahý vliv. Téma styku dětí s rodiči je velice citlivé a kontroverzní téma, které je třeba otevírat a hledat možnosti a kompromisy k jeho lepšímu nastavení.

Další povinností pěstounů a zároveň jejich právem, je vzdělávání. Vzdělávání vnímají někteří pěstouni jako velmi užitečné a jiní pěstouni tvrdí, že vzdělávání nemá

pro ně žádný význam a že jim osobně nic nepřináší. Vždy budou někteří pěstouni nespokojeni s povinností se vzdělávat. Souvisí to totiž s osobním nastavením člověka a ochotou se vzdělávat celý život. Já z mého pohledu hodnotím vzdělávání pěstounů jako velmi užitečné. Myslím si, že je to skvělá cesta, jak rozvíjet kompetentnost pěstounů ve výchově svěřených dětí. Na druhou stranu je pravda, že člověk, který hodnotí vzdělávání negativně a vzdělávat se nechce, je malá pravděpodobnost, že jej může vzdělávání obohatit.

Pozitivní vnímání pěstounů bylo možné spatřit v jejich hodnocení užitečnosti respitní péče. Většina pěstounských rodin respitní péči pravidelně využívá a je za tuto možnost ráda. Pěstouni poukazují na možnost odpočinku a načerpání nových sil, která je při výkonu pěstounské péče nezbytná. Některé doprovázející organizace pěstounům nabízí si v rámci pobytových výletů, doplnit povinné vzdělání, což pěstouni hodnotí jako velice užitečné.

Nastavení výše pěstounských dávek vnímala většina pěstounských rodin taktéž pozitivně. Většina pěstounů uvedla, že dávky pěstounské péče jsou dostačující a že děti v pěstounské péči nikterak nestrádají. Pouze jedna respondentka uvedla, že by si dovedla představit lepší ohodnocení výkonu pěstounské péče.

Rezervy práce vnímám především v otázkách výzkumu, které jsem tvořila podle toho, co já sama vnímám pro pěstouny jako témata, která se jich dotýkají. Je možné, že jsem volila některé otázky, které pro pěstouny nejsou zvláště relevantní nebo jsem nějakou důležitou výzkumnou oblast mohla opomenout. Další slabinu svého výzkumu spatřuji v počtu respondentů, který je skromný. Výzkum je také proveden na malém území, což může ovlivnit zobecnění zkoumané problematiky.

Užitečnost bakalářské práce vnímám v rozšíření svých znalostí v tématicke sociálně-právní ochrany dětí. Uvědomila jsem si, že zvláště v profesi sociální práce je zjišťování názorů a spokojenost klientů velice důležité. Pomoc, kterou se jim snažíme nabízet by měla přímo směřovat na jejich potřeby, proto je nezbytné se o jejich potřeby a spokojenost zajímat. Myslím si tedy, že bakalářská práce může být užitečná, jak pro rozšíření obzorů studentům sociálních oborů, tak i pro pracovníky doprovázejících organizací či pracovníky OSPOD. Sociální pracovníci by se mohli informovat o tom, jak pěstouni vnímají nastavení systému pěstounské péče, jak vnímají svá práva a povinnosti a na jaké potřeby pěstounů není reagováno v dostatečné míře. Je však důležité, aby se se

zjištěnými informacemi nespokojili a bojovali za lepší podmínky života pěstounských rodin, a to jak v osobním přístupu ke svým klientům, tak v boji za legislativní změny.

Seznam zkratek

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

SPOD – Sociálně právní ochrana dětí

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

IPOD – individuální plán dítěte

EU – Evropská unie

o.p.s. – obecně prospěšná společnost

Seznam použitých zdrojů

- HENDL, Jan. 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* 3. vyd., Praha: Portál.
- MACELA, Miloslav. 2012. Reforma systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. *Sociální práce/Sociálna práca*, č. 3, s. 45-48. ISSN 1213-6204.
- KOLUCHOVÁ Jarmila, Věduna BUBLEOVÁ, Lucie BENEŠOVÁ a Jiří KOVAŘÍK. 2002. Osvojení a pěstounská péče. Editor Zdeněk MATĚJČEK. Praha: Portál, 155 s. ISBN 8071786373.
- MATOUŠEK, Oldřich. A kol. 2013 Encyklopedie sociální práce. Editor Alois KŘIŠŤAN. Praha: Portál, 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. & Hana PAZLAROVÁ. 2016. Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků, Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
- MIOVSKÝ, Michal. 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, Praha: Grada Publishing.
- NOVOTNÁ, Věra. & Eva BURDOVÁ. 2016. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem: Věra Novotná, Eva Burdová, Jana Riedlová Jurková 2. aktualizované vydání., Olomouc: ANAG.
- NOVOTNÝ, P., IVIČIČOVÁ, J., SYRŮČKOVÁ, I. a VONDRÁČKOVÁ, P. 2017. Nový občanský zákoník. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing. Právo pro každého. ISBN 978-80-271-0431-4.
- PAZLAROVÁ, Hana. Editor. 2016. Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese, Praha: Portál, 255 s. ISBN 978-80-262-1020-7.
- RADVANOVÁ, Senta. 2015. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. V Praze: C.H. Beck, 2015, xvi, 197 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-578-7.
- REICHEL, Jiří. 2009. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů, Praha: Grada Publishing.
- ŠÍNOVÁ Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. 2013. Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. Praha: Leges, 302 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8.

TURECKIOVÁ, Michaela. 2008. Další vzdělávání jako nástroj rozvoje jednotlivce i společnosti. Praha: Educa Service ve spolupráci s Českou andragogickou společností, svazek 1. ISBN 978-80-87306-00-0.

UHLÍŘOVÁ, V. 2015. Kontakt dítěte žijícího v NRP s biologickou rodinou. Vybrané otázky. *Sociální práce/Sociálna práca*, č. 2, Příloha-Transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny.

ZEZULOVÁ, Dagmar. 2012. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál, 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Elektronické zdroje:

BUBLEOVÁ Věduna., Ondřej NOVÁK., Marie M. VÁGNEROVÁ, Jan PALEČEK, Olga ŠMÍDOVÁ-MATOUŠOVÁ a Filip VYSKOČIL. 2014. Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spol. ISBN 978-80-87455-25-8 [cit. 2019-02-28]. Dostupné také

z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/vyzkum_praxe_nahradni_rodinne_pec_e_v_ceske_republice_a_zkusenosti_akteru_s_touto_praxi.pdf.

MPSV. 2013. Dohody o výkonu pěstounské péče – vzorová dohoda a formuláře. [cit. 2019-02-8]. Dostupné také z: <https://www.mpsv.cz/cs/14503#3>.

Právní předpisy:

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.

Zákon č. 401/2012 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-401>.

Zákon č. 89/2012 Sb., Zákon občanský zákoník. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

Vyhláška č. 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473>.